

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ:
РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(м. Суми, 26 травня 2023 року)

Суми
Сумський державний університет
2023

УДК 340(477):342.25

Л 73

СКЛАД ОРГАНІЗАЦІЙНОГО КОМІТЕТУ:

Панкратова В. О. – кандидат юридичних наук, доцент, старший викладач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Сухонос В. В. – доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету;

Стогова О. В. – кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Сумського державного університету

Рекомендовано до видання
рішенням вченої ради Навчально-наукового інституту права СумДУ
(протокол № 9 від 1 червня 2023 року)

Локальна демократія: роль громад та органів місцевого
Л 73 самоврядування : матеріали науково-практичного круглого столу
(Суми, 26 травня 2023 р.). – Суми : Сумський державний університет,
2023. – 75 с.

До матеріалів увійшли тези доповідей та повідомлення викладачів, студентів, учених ЗВО і наукових установ, які брали участь у науково-практичному круглому столі «Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування», присвяченому ознайомленню з досвідом країн ЄС щодо децентралізації та впровадження його в Україні, проведеному в межах реалізації освітнього проекту ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101047645 – «EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України», що реалізується за підтримки Виконавчого агентства ЄС з освіти та культури (напрямок – Модуль Жана Моне програми Erasmus+).

Co-funded by
the European Union

Підтримка Європейською комісією випуску цієї публікації не означає схвалення змісту, який відображає лише думки авторів, і Комісія не може нести відповідальності за будь-яке використання інформації, що міститься в ній.

Views and opinions expressed are however those of the author (-s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

УДК 340(477):342.25

ЗМІСТ

С.

ВСТУП.....	6
<i>Баришок Ю. С.</i> МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ.....	7
<i>Вавіло Д. О.</i> МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС.....	9
<i>Глуценко А. О.</i> ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТА ЙОГО ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА.....	12
<i>Гнідаш В. С.</i> МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ.....	15
<i>Губіна Г. Л.</i> РИБАЛЬСТВО У ФІНЛЯНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ТА МОЖЛИВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	18
<i>Гуляєва Л. П.</i> ФІНАНСОВИЙ СТАН УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК – ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ВПЛИВ ВІЙНИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	20
<i>Жмаєва М. Ю.</i> МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ.....	23

<i>Зеневич В. О.</i>	ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА	ХАРАКТЕРИСТИКА	МІСЦЕВОГО
	РЕФЕРЕНДУМУ.....		26
<i>Кізенко В. В.</i>	ЕЛЕКТРОННА	ДЕМОКРАТІЯ.....	29
<i>Лелека С. С.</i>	ПЕТИЦІЇ	ЯК ІНСТРУМЕНТ	ЕЛЕКТРОННОЇ
	ДЕМОКРАТІЇ.....		31
<i>Лемешенко А. В.</i>	ЕЛЕКТРОННІ	МІСЦЕВІ	ВИБОРИ
	В ЕСТОНІЇ: КОРИСНИЙ	ДОСВІД	ДЛЯ
	УКРАЇНИ.....		34
<i>Лимонько А. О.</i>	РОЛЬ	ЕЛЕКТРОННОЇ	ПЕТИЦІЇ
	У ФОРМУВАННІ	ГРОМАДСЬКОЇ	ДУМКИ
	ТА ПРИЙНЯТТІ	РІШЕНЬ.....	37
<i>Лукаш О. С.</i>	ПОТЕНЦІЙНА	РОЛЬ	ІНСТРУМЕНТІВ
	ЕЛЕКТРОННОЇ	ДЕМОКРАТІЇ	В
	ПОДОЛАННІ	АБСЕНТЕЇЗМУ.....	40
<i>Мельник Ю. П.</i>	ПРАВОВЕ	РЕГУЛЮВАННЯ	В
	ОРГАНАХ	МІСЦЕВОГО	САМОВРЯДУВАННЯ.....
			42
<i>Міхайліна Т. В.</i>	ІНСТРУМЕНТИ	ЛОКАЛЬНОЇ	ДЕМОКРАТІЇ
	У КОНТЕКСТІ	РОЗВИТКУ	ГРОМАДЯНСЬКОГО
	СУСПІЛЬСТВА.....		45
<i>Скоблик М. О.</i>	МІСЦЕВІ	ВИБОРИ	В УКРАЇНІ.....
			48

Стогова О. В.

СТАРОСТА: РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ.....51

Татарінова К. В.

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ: УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД.....54

Татарінова К. В.

ГРОМАДСЬКІ СЛУХАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....57

Теліженко Л. В.

РОЛЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....60

Ткаченко О. А.

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК НОВІТНИЙ ЕЛЕМЕНТ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....63

Чала Д. О.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЇЇ В УКРАЇНІ.....65

Maisun

IRISH LOCAL AUTHORITIES' OMBUDSMAN: USEFUL PRACTICES FOR UKRAINE.....68

Pankratova Viktoriia

THEORETICAL AND LEGAL APPROACHES TO THE TERM «LOCAL DEMOCRACY».....71

ВСТУПНЕ СЛОВО

Проект ERASMUS-JMO-2021-HEI-TCH-RSCH-101047645 – «EULOCDEM: Локальна демократія: кращі європейські практики для України» напряму Модуль Жана Моне програми Erasmus+ реалізується в Сумському державному університеті.

Прагнення України до досягнення демократичних європейських стандартів та зобов'язання відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом зумовлює необхідність запровадження нових практик взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування та місцевих жителів. Такими новими практиками мають стати інструменти локальної демократії, які позитивно зарекомендували себе у країнах Європейського Союзу.

Проект «Локальна демократія: кращі європейські практики для України» покликаний сприяти розвитку механізмів та інструментів локальної демократії в Україні на підставі європейського досвіду.

Науково-практичний круглий стіл на тему: «Локальна демократія: роль громад та органів місцевого самоврядування», що відбувся 26 травня 2023 року на базі Навчально-наукового інститут права Сумського державного університету є одним із заходів в рамках реалізації проекту та покликаний ознайомити з досвідом країн ЄС щодо використання інструментів локальної демократії.

До обговорення ролі громад та органів місцевого самоврядування у використанні інструментів локальної демократії долучилися науковці, представники територіальних громад, громадських організацій, студенти та учні.

У ході роботи круглого столу були обговоренні практики організації місцевого самоврядування в країнах ЄС, особливості впровадження позитивного досвіду застосування інструментів локальної демократії та виклики, що стоять перед Україною в умовах війни.

Доповіді учасників були актуальними та інформативними. Аудиторію було залучено до обговорення проблематики круглого столу та живої дискусії. Резюмовано, що європейські практики застосування локальної демократії потребують подальшого вивчення та впровадження в Україні.

*Голова Оргкомітету,
координаторка проекту «Локальна демократія:
кращі європейські практики для України»
Вікторія Панкратова*

Баришок Ю. С.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ

Місцеві вибори є вільними та відбуваються на основі гарантованого Конституцією України та цим Законом загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування.

Вибори депутатів сільських, селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, на які поділяється територія відповідно села (кількох сіл, жителі яких добровільно об'єдналися у сільську громаду), селища.

Вибори міського (міст, кількість виборців у яких дорівнює або є більшою ніж 90 тисяч) голови проводяться за мажоритарною системою абсолютної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, що збігається відповідно з територією міста згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм або територією об'єднаної міської громади (далі – територія міста).

Вибори сільського, селищного, міського (міст, кількість виборців у яких є меншою ніж 90 тисяч) голови проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в єдиному одномандатному виборчому окрузі, до якого входить територія відповідного села (кількох сіл, жителі яких добровільно об'єдналися у сільську громаду), селища.

Додаткові вибори депутатів сільських, селищних рад проводяться за мажоритарною системою відносної більшості в одномандатних виборчих округах, на які поділяється територія територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному Законом України "Про добровільне об'єднання територіальних громад".

Місцеві вибори є рівними. Громадяни України беруть участь у відповідних місцевих виборах на рівних засадах.

Кожен виборець на відповідних місцевих виборах має один голос. Місцеві вибори є прямими. Виборці безпосередньо обирають депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах, сільських, селищних рад (далі - депутати), сільського, селищного, міського голову, старосту шляхом голосування за кандидатів, висунутих та зареєстрованих у порядку, передбаченому цим Законом.

Участь громадян України у місцевих виборах є добровільною. Ніхто не може бути примушений до участі чи неучасті у місцевих виборах.

Місцеві вибори є вільними. Виборцям забезпечуються умови для вільного формування своєї волі та її вільного виявлення при голосуванні.

Застосування насильства, погроз, обману, підкупу чи будь-яких інших дій, що перешкоджають вільному формуванню та вільному волевиявленню виборця, забороняється.

Місцеві вибори можуть бути черговими, позачерговими, повторними, проміжними, додатковими або першими.

Чергові місцеві вибори проводяться одночасно на всій території України в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень рад, голів, старост, обраних на попередніх чергових місцевих виборах.

Позачергові місцеві вибори призначаються Верховною Радою України у разі дострокового припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, сільського, селищного, міського голови, а також в інших випадках, передбачених законами України "Про місцеве самоврядування в Україні", "Про добровільне об'єднання територіальних громад". Таке рішення приймається Верховною Радою України не пізніше ніж у дев'яностоденний строк з дня дострокового припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної місцевої ради, сільського, селищного, міського голови.

Повторні вибори депутатів (депутата) у відповідному багатомандатному, одномандатному виборчому окрузі призначаються відповідною територіальною

виборчою комісією в порядку, встановленому цим Законом, у разі визнання відповідних виборів у цьому виборчому окрузі такими, що не відбулися, з підстав, визначених цим Законом, чи в разі визнання особи, обраної у відповідному одномандатному виборчому окрузі депутатом, такою, яка відмовилася від депутатського мандата у відповідному одномандатному виборчому окрузі.

Проміжні вибори депутата сільської, селищної ради призначаються в одномандатному виборчому окрузі територіальною виборчою комісією в порядку, встановленому цим Законом, у разі дострокового припинення повноважень депутата сільської, селищної ради, обраного у відповідному одномандатному виборчому окрузі.

Додаткові вибори депутатів сільських, селищних рад від територіальної громади, що приєдналася до об'єднаної територіальної громади в порядку, визначеному Законом України "Про добровільне об'єднання територіальних громад", призначаються Центральною виборчою комісією в порядку, визначеному законом.

Література:

1. Про місцеві вибори : Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII : станом на 10 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text> (дата звернення: 24.05.2023).

Вавіло Д.О

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Місцеві вибори в Україні та країнах Європейського Союзу є важливим етапом у формуванні демократичного суспільства. Це процес, який дозволяє громадянам обирати своїх представників на рівні місцевої влади і впливати на прийняття рішень, що стосуються їхнього життя та спільноти. Місцеві вибори

в Україні та країнах ЄС мають свої особливості, але їхні цілі і принципи є схожими.

Місцеві вибори в обох контекстах відображають принципи вільного волевиявлення громадян, конкуренції політичних сил, прозорості та чесності виборчого процесу. Вони сприяють створенню рівних умов для всіх учасників виборів і визначають важливий діалог між громадою та її обраною представницькою владою. Це сприяє підтримці демократичних цінностей, розвитку громадського самоврядування та впровадженню принципів суспільної взаємодії. [1].

Якщо порівняти структуру виборчих законів країн-членів Європейського Союзу зі структурою виборчого законодавства в Україні, можна зробити висновок, що більшість європейських держав приділяють менше уваги регламентації процедурних аспектів, таких як підготовка голосування, оголошення результатів виборів, проведення передвиборної агітації і т.д. За європейським законодавством такі норми, зазвичай, виходять за межі закону і відносяться до компетенції різних органів державної влади: у країнах Західної Європи - уряду і міністерства внутрішніх справ, у країнах Східної Європи - центральних виборчих комісій або органів місцевого самоврядування. У європейському законодавстві приділяється значно більше уваги питанням прозорості фінансування політичних партій, прозорості фінансування виборчих кампаній, захисту інтересів національних меншин та іншим питанням [2, с.156].

Наприклад однією з особливостей виборчого права Чеської Республіки є відсутність спеціального розділу в Конституції, присвяченого виборчій системі. Замість цього Конституція закріплює загальні принципи виборчого права демократичної держави (статті 18-20). Ці загальні принципи, що застосовуються до виборів до Палати депутатів та Сенату, лежать в основі виборів до крайових представницьких органів державної влади та до представницьких органів місцевого самоврядування. Згідно з законом «Про вибори до представницьких органів країв», вибори до крайових

представницьких органів проводяться на основі загального, рівного, прямого виборчого права шляхом таємного голосування відповідно до пропорційної системи. Крайові представницькі органи обираються на строку у 4 роки. [3].

Україна передбачає використання номінаційних гендерних квот, що означає вимогу для партій забезпечити наявність певної кількості кандидатів чоловічої та жіночої статі у виборчих списках кандидатів. Використовуються різні типи квот залежно від виборчої системи, яка застосовується у конкретній громаді. У громадах, де проживає менше десяти тисяч виборців, використовується система відносної більшості у багатомандатних виборчих округах. Тому місцеві партійні організації повинні забезпечити наявність представників однієї статі не менше 30% від загальної кількості кандидатів у переліку.

Таким чином, місцеві вибори в Україні та країнах Європейського Союзу відіграють важливу роль у забезпеченні демократичних процесів та громадського участі. В обох регіонах високо цінується представництво громадян у виборчих органах, де кожен голос має значення.

Україна та країни ЄС використовують різноманітні виборчі системи, які відповідають їхнім конкретним потребам та політичним умовам. Це може включати пропорційну систему, систему відносної більшості або комбінацію обох.

Спостерігається тенденція до застосування різних механізмів для стимулювання участі громадян у виборчих процесах та забезпечення рівного представництва. Це може включати фінансову підтримку партій, санкції за невиконання вимог щодо складу кандидатів або встановлення квот на представництво різних соціальних груп.

Все це показує, що місцеві вибори є важливим інструментом для формування представництва та забезпечення демократичного управління на рівні громад. Це дає громадянам можливість активно впливати на розвиток своїх регіонів та сприяє зміцненню довіри до політичних процесів.

Література:

1. Марчук М. І., Гудзь Л. В. Місцеві вибори у країнах Європейського Союзу та Україні: порівняльна характеристика. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Сер.: Право. 2022. Вип. 70. С. 119-123. URL: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.16>.
2. Вибори в Європейському Союзі. За ред. Ковриженка Д.С., Лабораторія законодавчих ініціатив. Київ: ФАДА, ЛТД. 2006. 156 с.
3. Пономарьова Г. П., Матвейчук А. В., Матвейчук А. В. Выборчі системи для проведення місцевих виборів: досвід країн вишеградської групи. *Форум права*. 2018. № 2. С. 115–123. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index.

А. О. Глущенко

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ ТА ЙОГО ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА

У період Помаранчевої революції 2004 року та Революції Гідності 2013 – 2014 років були яскраво продемонстровані реалізації прав на свободу здійснення мирних зібрань, що гарантовані Конституцією України. Зазначені події в повній мірі дали зрозуміти роль права на свободу мирних зібрань у визначенні демократичного курсу розвитку державності та громадянського суспільства.

Згідно зі статтею 39 Конституції України: «Громадяни мають право збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації, про проведення яких завчасно сповіщаються органи виконавчої влади чи органи місцевого самоврядування» [1]. Також свобода мирних зібрань захищена статтею 11 Європейської конвенції про права людини, що є ратифікованою Україною.

Виходячи з вище зазначеної статті Конституції України мирне зібрання – це публічний захід, що без зброї і мирно проводиться у громадському місці [2]. До них відносяться: збори, мітинги, демонстрації та пікетування.

За ст. 64. Конституції України конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених основним законом. У ч. 2 ст. 39 Конституції України визначено, що обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання може встановлюватися судом відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку – з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [1].

Справи про заборону мирних зібрань за позовами органів влади розглядають у першій інстанції окружні адміністративні суди [6, с. 33].

Серед ознак, що відрізняють мирні зібрання від інших заходів варто виділити:

1) усвідомленість та осмисленість зустрічі групи осіб;

2) груповий характер, адже явище одиночного пікету не вважається зібранням, хоча й нагадує його за усіма іншими зовнішніми ознаками (публічність, мирний характер, спрямованість на вираження позиції з будь-яких питань тощо) [3, с. 99];

3) метою є публічне висловлення або формулювання спільних поглядів, агітація за них, підтримка поглядів інших осіб, виступ проти поглядів інших осіб, реалізація інших прав та свобод суб'єктів [4, с. 6];

5) місцем проведення є простір, до якого мають доступ усі громадяни, однак, Європейський суд із прав людини визначає, що право на мирне зібрання поширюється як на приватні мітинги, так і на мітинги в громадських місцях [5].

Беззаперечно, органи державної влади забезпечують конституційне право громадян на мирні зібрання. Задля цього протестуючі мають за 10 днів повідомити виконком та вказати мету, місце проведення, маршрут, кількість учасників, організаторів.

Розгляд поданої заяви має здійснюватися протягом 5 днів, за потреби мають вказатись обмеження чи заборона на дане проведення [6, с. 32].

Порядок організації проведення, що зазначений вище не застосовується до зібрань наступного характеру: зібрання, що проводяться з метою відпочинку, а також громадські, святкові та розважальні заходи, весільні процесії, похорони, концерти; загальні збори жителів села, селища, міста для вирішення питань місцевого значення; богослужіння, релігійні обряди, церемонії та процесії, збори трудових колективів, засідання статутних органів управління юридичних осіб, об'єднання громадян, зустрічі з виборцями.

Мінімальна кількість учасників мирного зібрання законодавством не встановлена. Не містить він і обмежень щодо максимальної кількості учасників. Проте були випадки, коли суди можуть заборонити мирне зібрання, якщо в місці його проведення не можливо розмістити таку кількість учасників про яку заявляють організатори.

Повідомлення про проведення не обов'язкове у разі проведення спонтанного мирного зібрання, що являє собою незаплановане зібрання у публічному місці з метою з'ясування суті тієї чи іншої події, наслідки якої є важливими для його учасників та яке є засобом для врахування органами державної влади позицій громадянського суспільства з актуальних питань сьогодення [7].

Не допускається проведення мирного зібрання: на об'єктах підвищеної небезпеки, територія яких закрита для вільного доступу; на території магістральних трубопроводів, що здійснюють транзит нафти, газу та продуктів їх переробки; на закритій для вільного доступу території земель оборони; на постійних злітно-посадкових майданчиках, вертодромах, злітно-посадкових смугах та руліжних доріжок постійно діючих аеропортів; на територіях ядерних установок чи об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами [6, с. 36].

Отже, мирні зібрання громадян є одним із вирішальних інструментів висловлення думок та бажань, задля прийняття рішень вигідних протестуючим,

шляхом брання до уваги їх тез та вимог органами державної влади. Для організації різного роду зібрань, державою встановлені певні вимоги їх проведення, дотримання яких забезпечує безпечні умови висловлення ідей людей, яких турбує виявлена проблема.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30.
2. Мирні зібрання громадян: як проводити безпечно та ефективно. Антикризисний медіа-центр. 15.02.2020. URL: <https://acmc.ua/myrni-zibrannya-gromadyan-yak-provodyty-bezpechno-ta-efektyvno> (дата звернення: 20.05.2023).
3. Середа М. Л. Співвідношення права на свободу мирних зібрань із суміжними правами. *Вісник Національної академії правових наук України*. № 4 (83). 2015. С. 97–107.
4. Клименко О. І. Конституційне право громадян на мирні зібрання та його забезпечення в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук, Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ, 2014. 20 с.
5. *Djavit An v. Turkey App. 20652/92. Judgment on 20 February 2003.*
6. Лебідь А. Є, Назаров М. С. Інструменти громадської участі в Україні: навчально – методичний посібник. Суми: Вид-во СумДУ, 2020. 73 с.
7. Філоретова М. В. Спонтанне мирне зібрання: проблеми адміністративно – правового регулювання. *Наукові записки*. №8. 2020. С. 130 – 135.

Гнідаш В. С.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ

На час воєнного стану в Україні вибори та референдуми заборонені. Тому, ЦВК 24 лютого зупинила всі виборчі процеси, які тривали. На жаль, Комісія повідомляє про випадки загибелі, а також зникнення безвісти депутатів,

мерів міст і сільських голів. Є і ті очільники, які стали колабораціоністами. Тобто, безумовно, потреба у позачергових виборах зростає з кожним днем війни [1].

Зрозуміло, що після того, як ми здобудемо нашу Перемогу, то на нас чекає багато виборів. Але необхідно пам'ятати про післявоєнні реалії, адже вони суттєво ускладнюють їхню організацію та проведення.

Найбільші виклики для майбутніх виборів – це те, що по-перше, це мільйонні переміщення українців в межах країни та за кордон. По-друге, повністю чи частково зруйнована інфраструктура. А це, зокрема, відсутність приміщень для роботи виборчих комісій та проведення голосування. По-третє, потрібен належний облік громадян та створення умов для формування точних списків виборців [1].

Зараз, пропоную нагадати, як саме проходять місцеві вибори в Україні. Вибори депутатів сільських, селищних рад так як і вибори міського голови, проводяться за мажоритарною системою відносної більшості [2] (тобто обраним вважається депутат, який отримав найбільшу кількість голосів виборців, що взяли участь у голосуванні, а у випадку рівності голосів питання вирішується шляхом жеребкування або проведенням повторних виборів). Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за пропорційною виборчою системою [2] (за якої голосування за кандидатів проводиться за партійними списками).

Право голосу на виборах депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, на виборах депутатів районної та обласної ради, а також на виборах депутатів сільської, селищної, міської ради, виборах сільського, селищного, міського голови мають громадяни України, які мають право голосу відповідно до статті 70 Конституції України та проживають на відповідних територіях України у межах відповідного територіального виборчого округу [2]. Якщо людина, є громадяном України, то вона має право голосу на відповідних місцевих виборах, а отже є виборцем. Виборці мають право на

участь у роботі виборчих комісій як їх члени, проведенні передвиборної агітації, здійсненні спостереження за проведенням виборів та в інших заходах, пов'язаних з організацією та проведенням виборів, що реалізується ними у порядку, визначеному законами України [3].

Стосовно військовослужбовців строкової служби, громадянин України, які проживають за кордоном, а також осіб, що визнані судом недієздатними, та громадяни України, які за вироком суду перебувають за ґратами, то вони не належать до жодної територіальної громади, тому не мають права голосу на місцевих виборах [2]. Щодо кандидатів, то всі кандидати у депутати мають рівні права і можливості брати участь у виборчому процесі відповідних місцевих виборів. Рівність прав і можливостей участі у виборчому процесі забезпечується наступним:

1) Ніхто з кандидатів не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;

2) Заборонено втручання органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим і органів місцевого самоврядування у виборчий процес, за винятком випадків, передбачених Законом;

3) Заборонено використання для фінансування передвиборної агітації інших коштів, окрім коштів власних виборчих фондів [2].

Отже, Україну чекає перемога, відбудова та нова хвиля виборів. До цього потрібно буде ретельно підготуватись, розробити нові виборчі міста (там де вони зруйновані), зробити належний облік громадян та створення умов для формування точних списків виборців.

Література:

1. Георгій Гонгадзе. *Вибори після Перемоги: що може змінитися. Українська правда.* URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2023/01/14/> (дата звернення: 23.05.2023).

2. Про місцеві вибори : Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII : станом на

10 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text> (дата звернення: 23.05.2023).

3. Інформація щодо загального інформаційного забезпечення місцевих виборів. Офіційний вебсайт: Центральна виборча комісія. URL: <https://www.cvk.gov.ua/informatsiya-shhodo-zagalnogo-informatsiynogo-zabezpechennya-mistsevih-viboriv.html> (дата звернення: 23.05.2023).

Губіна Г.Л.

*к.ю.н., доцент кафедри економічної теорії і економіки підприємства
Одеського державного аграрного університету*

РИБАЛЬСТВО У ФІНЛЯНДСЬКІЙ РЕСПУБЛІЦІ ТА МОЖЛИВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Україна є державою, де також розвинуто рибальство. Нещодавно вона отримала статус «кандидата в члени ЄС». Відповідно, це передбачає перегляд українського законодавства, внесення в нього змін, враховуючи вимоги європейського. Однак, в даному випадку є актуальним, перш за все, розгляд досвіду тих держав-членів ЄС, які також займаються рибальством. Однією з них є Фінляндська Республіка, що також є унітарною державою. І в ній є Центри економічного розвитку, транспорту та навколишнього середовища (надалі – центри). Їх правовий статус врегульовано Законом № 897/2009 про підприємницькі, транспортні та екологічні центри (надалі – Закон № 897/2009), що майже кожного року зазнає змін згідно існуючих та нових зовнішніх та внутрішніх факторів. Такі центри сприяють регіональному розвитку шляхом управління виконавчими та девелоперськими завданнями державної адміністрації в регіонах. Діяльністю даних центрів керують у відповідних секторах Міністерство внутрішніх справ, Міністерство освіти та культури, Міністерство транспорту та зв'язку, Міністерство сільського та лісового господарства, Міністерство праці та економіки тощо. Керівник зони відповідальності такого центру призначається на певний строк міністерством, яке має основну відповідальність за сферу відповідальності за галузеве

керівництво, або центральним державним органом, завдання керівництва яким регулюється окремо. Міністерство або центральний урядовий орган, який призначає, повинен проконсультуватися з іншими міністерствами або центральними урядовими органами, які беруть участь у галузевому керівництві сфери відповідальності, а також з самим центром перед прийняттям рішення (розділи 2, 8, 12 Закону № 897/2009) [1].

Розглянемо діяльність таких центрів щодо рибальства. Основним нормативно-правовим актом є Закон № 10.04.2015/379 про рибальство (надалі – Закон № 10.04.2015/379) [2]. В ньому визначено, що державними органами рибного господарства є Міністерство сільського та лісового господарства та центри, до яких належать питання рибальства, а також інспектори рибальства тощо (розділ 19 Закон № 10.04.2015/379) [2]. Отже, можна зробити висновок, що такі центри підпорядковуються Міністерству сільського та лісового господарства у питаннях рибальства. Їх нараховується саме 11 штук, які займаються саме питаннями рибальства [3]. Із Закону № 10.04.2015/379 можна сформулювати наступні напрямки діяльності таких центрів у розглядаємому напрямку: 1) виконувати функції регіональних органів влади, відповідальних за питання рибальства; 2) представляти інтереси сектору рибного господарства в процесах отримання дозволів на воду та навколишнє середовище; 3) видавати дозволи та заборони; 4) відновлювати водні шляхи таким чином, щоб вони відповідали вимогам рибного сектору; 5) розвивати любительське рибальство та рибальський туризм; 6) забезпечувати фінансування рибного господарства; 7) сприяти професійному рибальству та контролювати улов у морських районах; 8) здійснювати нагляд за виконанням Закону № 10.04.2015/379 та Спільної рибальської політики ЄС.

Якщо порівняти з кількістю центральних органів виконавчої влади в Україні, що підпорядковані різним міністерствам, то це передбачено та закріплено у Постанові Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» від 10.09.2014 р. № 442 [4]. Питаннями рибальства в Україні уповноважено займатися Державне агентство меліорації

та рибного господарства України згідно Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 895 [5].

Таким чином, можна зробити висновок, що такі центри можна запровадити в Україні. Їх поява забезпечить, перш за все, скорочення центральних органів виконавчої влади, тобто служб, агентств, інспекцій, по-друге, скорочення витрат з відповідного бюджету на утримання останніх, по-третє, відсутність постійних змін у чинному законодавстві України щодо правового статусу центральних органів виконавчої влади.

Література:

1. Закон № 897/2009 про підприємницькі, транспортні та екологічні центри. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/smur/2009/20090897>.
2. Закон № 10.04.2015/379 про рибальство. URL: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2015/20150379>.
3. Сайт Центра економічного розвитку, транспорту та навколишнього середовища. URL: <https://www.ely-keskus.fi/en/web/ely-en/business-and-industry>.
4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text>.
5. Положення про Державне агентство меліорації та рибного господарства України: Постанова Кабінету Міністрів України від 30.09.2015 р. № 895. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2015-%D0%BF#Text>.

Гуляєва Л.П.

*доцент кафедри фінансів, Академія праці, соціальних відносин і туризму
стипендіатка, Польський інститут перспективних досліджень (PIAST)*

ФІНАНСОВИЙ СТАН УКРАЇНСЬКИХ ЖІНОК- ВНУТРІШНЬОПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ: ВПЛИВ ВІЙНИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

За даними Міністерства соціальної політики України станом на 24 травня

2023 року в Україні на обліку перебували 4 млн. 792 тис. українців, що отримали офіційний статус внутрішньо переміщеної особи (ВПО). Серед них 2 млн. 899 тис. повнолітні жінки, що складають 60,5% загальної чисельності ВПО. Відповідно більшість таких жінок, тікаючи від війни, змушені змінювати місце проживання та адаптуватися до життя в нових громадах. [1]

У листопаді-грудні 2022 року в рамках наукового проєкту «Economic and social situation of Ukrainian women -forced migrants in Ukraine and Poland» (IWM-PIASt Fellowship Programme) [2] було проведено опитування 589 українських жінок- ВПО, які після 23 лютого 2022 року покинули місце свого постійного проживання в Україні та змушені, втікаючи від війни, переїхати в інші регіони України. Опитування містило блок запитань, що стосувалися впливу війни на фінансовий стан жінок та їх сім'ї. Проаналізуємо основні отримані результати.

1. Відповідаючи на запитання «Як змінилися доходи вашої сім'ї з початку війни (24 лютого 2022 року) до моменту, як ви покинули постійне місце проживання (стали ВПО)?» 89% респонденток повідомили про скорочення або повну втрату доходів. Темп падіння доходів був високим: у 62% жінок доходи сім'ї у перші місяці повномасштабного російського вторгнення скоротилися на 50% та більше, а кожна п'ята жінка повідомила про повну втрату доходів.

2. Після переїзду жінок на нове місце проживання скорочення доходів родин та респонденток уповільнилося, проте не завершилося. У 51,95 % жінок - ВПО за період від моменту, коли вони стали ВПО, до моменту опитування, доходи сім'ї повторно скоротилися, а 17,15% сімей на певний час повністю втратили доходи, вже перебуваючи на новому місці проживання.

3. Спостерігаємо гендерні відмінності у негативному впливі війни на доходи населення. У період з початку війни (24 лютого 2022 року) до моменту, як жінки покинули постійне місце проживання (стали ВПО), скоротилися доходи сімей 89% опитаних жінок, однак, лише 81,66% респонденток заявили про скорочення їхніх особистих доходів у вказаний період. Аналогічна ситуація спостерігалася після вимушеної зміни жінками їх місця проживання, коли вони стали ВПО: відбулося скорочення доходів у 69,1% сімей опитаних жінок, тоді

як лише 62,48% жінок вказали про скорочення особистих доходів у зазначений період. Це вказує на те, що частка жінок, які особисто відчули зменшення доходів, є нижчою, ніж частка сімей, що зазнали скорочення доходів під час війни.

4. Результати опитування свідчать про негативний вплив війни на фінансовий стан жінок-внутрішньо переміщених осіб (ВПО) і їх вклад у сімейний бюджет. Кожна друга респондентка, вважає, що її вклад у сімейний бюджет внаслідок війни скоротився, а кожна третя жінка взагалі перестала приносити дохід у сімейний бюджет. Водночас у 14% жінок фінансовий тягар та їх відповідальність за фінансове благополуччя родини зросли – вони перетворилися в основних годувальниць родини.

5. В кризових умовах війни жінки беруть активну участь у прийнятті основних фінансових рішень щодо витрачання бюджету сім'ї. Кожна третя жінка (36,5% респонденток) сама керує витратами сімейного бюджету, кожна друга жінка (53,65%) приймає рішення щодо витратної частини сімейного бюджету разом з іншими членами сім'ї. У підсумку 90% жінок долучені до управління сімейними фінансами, що свідчить про широке залучення жінок в Україні до прийняття фінансових рішень в рамках домогосподарств. Враховуючи традиційні гендерні ролі, де чоловік зазвичай є головним "годувальником" сім'ї, вказаний рівень участі жінок у фінансовому управлінні свідчить про поступову зміну ролевих уявлень щодо управління сімейними фінансами.

6. Війна істотно погіршила матеріальне становище сімей жінок-ВПО. Якщо до війни (до 24 лютого 2022 року) 18,51% сімей мали критично низький рівень матеріального достатку (відповіді «Ледве зводили кінці з кінцями» та «Грошей не вистачало навіть на необхідні продукти»), то на момент опитування у листопаді-грудні 2022 року частка родин з низьким рівнем матеріального забезпечення зросла у 4,4 разу - до 81,32% респондентів.

7. Спостерігаються ознаки критичного погіршення фінансового стану жінок-ВПО та їх родин. Так, 71,31% респонденток перейшли у режим економії,

тобто скорочення витрат. Протягом війни жінки хоча б раз стикалися з такими ситуаціями: 47,88% опитаних - місяць або більше не отримували доходів взагалі; 39,22% - відкладали заплановані покупки на майбутнє; 36,84% - не вистачало грошей на предмети першої необхідності; 36,50% - жили на довоєнну фінансову подушку; 29,2% - оплачували рахунки із запізненням; 23,43% - мали несплачену вчасно заборгованість по комунальним платежам, оренді; 22,75% - позичали гроші у родини, друзів.

Висновки. Згідно з результатами опитування жінок-ВПО в Україні широкомасштабна війна мала серйозний негативний вплив на фінансовий стан жінок та їх родин: більшість респонденток повідомили про скорочення або повну втрату доходів. Після переїзду на нове місце проживання та отримання статусу ВПО скорочення доходів продовжувалося для більшості жінок. Погіршилося матеріальне становище жінок-ВПО та їх родин, зросла частка сімей з низьким рівнем достатку.

Література:

1. Аналітика. ВПО. Міністерство соціальної політики України. URL: <https://www.ioc.gov.ua/dashboardVpo/> (дата звернення: 10.05.2023).
2. Research project: “Problem aspects of economic and social situation of women forced migrants and ways to their solving: the experience of Ukraine and Poland”. Liudmyla Hulciaieva. IWM-PIASt Fellowship Programme. URL: <https://piast.pan.pl/?lang=en&tab=fellows&elem=652> (date of access: 10.05.2023).

Жмаєва М. Ю.

студентка 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Стеблянко А. В.

*доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри
фундаментальної юриспруденції та конституційного права Навчально-
наукового інституту права Сумського державного університету*

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Місцеве самоврядування відіграє важливу роль, оскільки метою функціонування місцевої влади є забезпечення розвитку територіальних громад, що спрямоване на розвиток всієї держави. Проте з початку повномасштабного вторгнення РФ постало багато викликів для України, одним з яких є проблема забезпечення стійкого та стабільного розвитку місцевої влади. Відповідно, органи місцевого самоврядування мають оперативно приймати рішення для забезпечення безпеки на місцях.

Так, місцевим органам влади в районах, які приймають внутрішньо переміщених осіб у школах та інших закладах, варто допомогти впоратися з ситуацією. Важливим є також стимулювання економічної активності для створення робочих місць для цих категорій населення. Коли справа доходить до створення економічних стимулів для бізнесу в постраждалих регіонах, особливо у формі безмитних зон і податкових пільг загалом, місцеві органи влади мають менше фіскальних і фінансових інструментів, ніж уряди, тому місцеві бюджети не повинні бути принесені в жертву, щоб подолати негативні наслідки економічного спаду [1, с. 85].

Для досягнення ефективного розвитку необхідне об'єднання органів місцевого самоврядування. Такий розвиток залежить від важливого фактору стійкості, що є важливим під час воєнних дій, оскільки важливим є розвиток територіальних громад в рівновазі й стабільності. Тому необхідно, щоб система місцевої влади була підготовлена до негативних зовнішніх чинників.

З одного боку, війна завдала значних збитків Українській державі та стала випробуванням для місцевого самоврядування України, однак з іншого – започаткувала цілий ряд важливих позитивних змін стратегічного характеру. У першу чергу це стосується суттєвого підвищення ефективності взаємодії між органами державної влади, керівництвом територіальних громад та представниками громадських і волонтерських організацій. Громади своєю

спільною роботою не тільки зміцнюють власний потенціал, але й відіграють важливу роль у зміцненні економічного потенціалу держави [2, с. 50]. Разом з цим, територіальні громади в умовах війни забезпечують стійкість. Органи місцевого самоврядування займаються розвитком життєдіяльності громади та підтриманням стабільності в суспільстві.

Отже, сучасний стан місцевого самоврядування є недосконалим. Тому для покращення ситуації в означеній сфері необхідними є проведення фінансової та податкової реформи (для зміни процедури формування бюджетів місцевого самоврядування та створення нової економічно доцільної фінансової системи розподілу коштів між областями), а також внесення відповідних змін до законодавства [3, с. 170].

Як бачимо, децентралізація відіграє важливу роль в розвитку державного управління. Після початку повномасштабного вторгнення постало багато викликів, які вимагають швидких дій для забезпечення життєдіяльності територіальних громад.

Література:

1. Лазор К. Місцеве самоврядування в умовах відновлення України: виклики та перспективи: матеріали Міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, В. С. Колтун, Ю. Ф. Дехтяренка. Київ : Навч.-наук. ін-т публ. упр. та держ. служби Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка, 2022. С. 84–55.
2. Потапенко В. Г., Баранник В. О., Бахур Н. В.. Місцеве самоврядування як чинник стійкості тилу : Аналіт. доп. Київ, 2023. 54 с.
3. Кислощаєва М. В. Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні. С. 168–171.

Зеневич В.О.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

МІСЦЕВИЙ РЕФЕРЕНДУМ

Місцеві референдуми - це голосування виборців – членів територіальної громади села, селища, міста, району у місті, добровільного об'єднання кількох сіл щодо вирішення питань місцевого значення шляхом прямого голосування. Вони є характерною ознакою народовладдя.

Місцеві референдуми є важливою формою безпосередньої демократії, а за характером їх результатів поділяється на два види:

1. Імперативні-рішення мають обов'язковий характер та вищу юридичну силу відносно актів органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб;
2. Консультативні-проводиться з метою з'ясування думки членів територіальних громад з питань місцевого значення та результати якого розглядаються і враховуються під час прийняття рішень відповідними органами місцевого самоврядування або їх посадовими особами [1].

Предметом місцевих референдумів є будь-які питання, віднесені до місцевого самоврядування. В основному місцевими референдумами вирішуються такі питання: про найменування або перейменування сілрад, селищ, міст, районів, областей; про об'єднання в одну однойменних адміністративно-територіальних одиниць, які мають спільний адміністративний центр; про зміну базового рівня місцевого самоврядування у сільських районах; про реорганізацію або ліквідацію комунальних дошкільних навчальних закладів, а також дошкільних навчальних закладів, створених колишніми сільськогосподарськими колективними та державними господарствами [2].

За допомогою місцевих референдумів населення має змогу вирішувати питання місцевого значення, а органи місцевого самоврядування – отримують можливість звіряти свої рішення з думкою населення. Саме за допомогою них територіальна громада має змогу легітимізувати свою публічну волю в рішення, яке матиме юридичну силу [3].

Основними ознаками референдного процесу під час організації місцевого референдуму, в його суб'єктивному значенні, є: цілеспрямований і послідовний характер діяльності суб'єктів референдного процесу; системний характер його стадій (згідно з Конституцією України, у вигляді спеціального закону), що об'єктизовані в нормах чинного законодавства; інваріаційний характер референдного процесу, залежно від виду референдуму; свобода вибору громадян України щодо участі в референдному процесі на будь-якій його стадії та свобода прийняття рішення стосовно питань, винесених на місцевий референдум [4].

Основною законодавчою базою для референдумів є: Конституція України; Закони України «Про Центральну виборчу комісію», «Про Державний реєстр виборців», «Про місцеве самоврядування в Україні» Одним із перших законів незалежної України, був Закон України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми» від 3 липня 1991 року. Відповідно до положень цього закону було проведено два всеукраїнських референдуми та більше двохсот місцевих референдумів. Із прийняттям 12 листопада 2012 році нового закону «Про всеукраїнський референдум», цей закон втратив свою силу. Новий закон встановив можливість проведення лише імперативного референдуму, виключивши підставу для проведення консультативних плебісцитів

6 квітня 2018 року Конституційний Суд України ухвалив рішення про неконституційність Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 12 листопада 2012 року через порушення процедури його розгляду та ухвалення. На підставі встановлення нелегітимності мети цього закону і невідповідності його положень вимогам Конституції України, Конституційний Суд України дійшов до висновку, що зазначений закон повністю суперечить Основному Закону України.

Таким чином, після рішення Конституційного Суду України No 4-р/2018 в законодавстві, яке регулює форми безпосередньої демократії в Україні, утворилась прогалина, коли діють конституційні норми, що встановлюють можливість проведення всеукраїнських і місцевих референдумів. Але тепер

повністю відсутні законодавчі можливості процесуального характеру, які би встановлювали процедури проведення будь-якого референдуму в Україні. [5, с.54-55].

Незважаючи на фактичне закріплення такого права у вітчизняних нормативно-правових актах немає основного закону. Єдиним вирішення даної проблеми є прийняття закону про місцеві референдуми, це буде мати позитивний вплив в таких аспектах: територіальна громада буде мати не лише передбачену законом можливість, а й реальну здатність впливати на процеси, які відбуватимуться на певній території; у контексті реформи децентралізації влади підвищення ролі та впливу територіальної громади є необхідним; Україна зробить ще один крок на шляху до євроінтеграції, адже, як вже зазначалося, інститут місцевого референдуму є досить поширеним в державах ЄС [6].

Отже, місцевий референдум - це механізм реалізації громадянами передбаченого Конституцією України права народу на здійснення влади шляхом безпосереднього народовладдя. Цей механізм наразі не має чіткого законодавчого врегулювання, що повністю нівелює передбачені іншими законами можливості щодо його реалізації, оскільки в цих актах міститься посилення на закон, якого не існує, а отже, по суті утворюється мертва норма. Для вирішення цієї ситуації необхідно прийняти закон, що врегулював би ці питання і вирішив би ряд проблем, пов'язаних з ним. Для цього необхідно, щоб цей закон відповідав певним вимогам і принципам, передбаченими Конституцією, а також положеннями міжнародних правових актів.

Література:

1. Про місцевий референдум: Проект Закону України від 03.09.2010 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2_webproc4_1?pf3511=38447(дата звернення: 24.05.2023).
2. Про всеукраїнський та місцеві референдуми: Закон України від 03.07.1991 р. № 1286-XII (втратив чинність) URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1286-12> (дата звернення: 24.05.2023).

3. Кусмарцева М. Місцевий референдум – форма безпосередньої участі населення у місцевому самоврядуванні. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19340/1/182-185.pdf> (дата звернення: 24.05.2023)
4. Погорілко В.Ф. Референдне право України: навч. посіб. / В.Ф. Погорілко, В.Л. Федоренко. – К.: Вид-во «Ліра-К», 2006. – 366 с.
5. Лебідь А. Є, Назаров М. С. Інструменти громадської участі в Україні: навчально-методичний посібник / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. – Суми: Вид-во СумДУ, 2020. –73 с.
6. Нікітенко Л.О. Бабик М.К. Місцевий референдум як одна з основних форм безпосередньої демократії: стан та перспективи розвитку. URL: <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2021.23.02> (дата звернення: 24.05.2023)

Кізенко В. В.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ

Часто ми чуємо від знайомих чи у соціальних мережах, що влада нас не чує. Щоб потрапити на прийом до представника органу влади нам потрібно вистояти довжелезну чергу і незрозуміло чи це допоможе нам вирішити проблему. Але варто згадати, що ми живемо в епоху цифрового суспільства, все більше активностей переходять онлайн, тим більше зараз за умов воєнного стану, і відповідно ми можемо взаємодіяти з органами влади за допомогою електронної демократії.

Перш за все потрібно зазначити, що електронна демократія є такою політичною системою, в якій інформаційно-комунікаційні технології застосовуються для того, аби забезпечити виконання головних функцій демократичного процесу: свободи слова, вільного доступу до суспільно важливої інформації, вільного обговорення, участі у виборах тощо. На підставі

цього виділимо такі позитивні аспекти електронної демократії: укріплення довіри до держави за допомогою стильових функцій; залучення громадян до прийняття рішень на ранньому етапі; залучення таких громадян, що мають обмежені можливості, які мають труднощі з проявом «звичайних» форм демократичної участі; падіння витрат на інтерактивні форми взаємодії з громадянами.

А правовою основою е-демократії є Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки (Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021), мета якої полягає у створенні сприятливих умов для розвитку громадської ініціативи та самоорганізації, формування та діяльності інститутів громадянського суспільства, налагодження взаємодії між громадянами, згаданими інститутами та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, у тому числі для реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина, задоволення суспільних інтересів, забезпечення громадської участі у прийнятті владних рішень [1].

Поширеними інструментами е-демократії, що застосовуються сьогодні як на державному, так і на місцевому рівні, є електронні консультації, електронні петиції, електронні звернення, громадські бюджети, електронні вибори, електронні опитування тощо.

Відповідно до Порядку проведення консультацій з громадськістю з питань формування та реалізації державної політики (постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 р. № 996) консультації з громадськістю проводяться з питань, що стосуються суспільно-економічного розвитку держави, реалізації та захисту прав і свобод громадян, задоволення їх політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів. Цей порядок встановлює вимоги до організації та проведення консультацій з громадськістю [2].

Під зверненням громадян варто розуміти пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги, які викладені в письмовій або усній формі. Головною

формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування є електронна петиція. Вона має бути дотримана певних вимог та не має містити питань, що стосуються повалення державності, пропагування війни, поширення насильства, расової ворожнечі тощо. Петиція розглядається лише тоді, коли набирає потрібну кількість голосів.

Отже, електронна демократія має на меті створення ефективного налагодження взаємодії з громадянами. Вона є одним із проявів волі та голосу народу, тому для реалізації цього голосу народу існують ці самі інструменти е-демократії.

Література:

1. Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021-2026 роки: Указ Президента України від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/487/2021#Text>
2. Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.11. 2010 р. № 996: станом на 15 вересня 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-п#Text>

Лелека С. С.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

ПЕТИЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Важливим інструментом демократії є петиції. Етимологічно «петиція» означає прохання. У латинській мові це слово походить від *petere*, що означає запитувати. Петиція – це звернення до органу державної влади чи місцевого самоврядування не лише з проблемою, але й пропозицією.

Європейський Парламент почав використовувати модернізовану та багатомовну платформу подачі електронних петицій у листопаді 2014 року.

Портал дозволяє зручно та швидко подати петицію, ознайомитись з іншими петиціями для того, щоб громадяни країн-членів та резиденти могли визначити спектр проблем, які підіймаються в ЄС [3].

У 2021 році до Європейського парламенту надійшло 1392 петиції, що на 11,5% менше порівняно з 1573 петиціями, поданими у 2020 році, і на 2,5% більше порівняно з 1357 петиціями, зареєстрованими у 2019 році. У 2021 році майже 79% петицій було подано через Веб-портал петицій та 21% петицій – поштою. Отже, веб-портал петицій залишається найбільш використовуваним каналом для подання петицій громадян до Парламенту Європейського Союзу [3].

Петиції в ЄС, можуть стосуватися однієї чи кількох держав-членів, тому реєструються як в ЄС, так і в відповідних державах-членах. До п'ятірки країн, які активно подавали петиції у 2021 році, входили Іспанія, Німеччина, Італія, Греція, Румунія. Словенія та Естонія наприклад залишаються вже кілька років поспіль найменш активними країнами щодо використання окресленого інструменту електронної демократії. Щодо проблем, які піднімаються в петиціях, то традиційно це фундаментальні права, здоров'я та навколишнє середовище [1].

Що стосується окремих країн ЄС, то слід зазначити, що практика подання електронної петиції, наприклад в Німеччині сформувалась з 2005 року. Правовою передумовою для цього є ст. 17 Основного закону Федеративної Республіки Німеччини, яка визначає право на звернення до Бундестагу з особистою чи колективною петицією. Цікавою є статистика, яка вказує, що 60% опитаних осіб, які подали публічні петиції не змогли зрозуміти причину їх недопущення [2].

Окремо варто звернути увагу на досвід застосування електронних петицій в Латвії, де головними рушіями її запуску були громадські активісти. У 2011 році з їхньої ініціативи було створено інтернет-портал «My voice». Суттєві результати та подальша діяльність порталу зробили його важливою ланкою в публічній комунікації з Сеймом [4, с. 33].

Варто зазначити, що в Україні такий інструмент електронної демократії як петиції набули широкого застосування. Закон України «Про звернення громадян» визначає електронну петицію як особливу форму колективного звернення громадян до Президента України, органів виконавчої, законодавчої або місцевої влади.

Для подання електронної петиції до необхідно заповнити спеціальну форму на офіційному веб-сайті органу, якому вона адресована, або веб-сайті громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронних петицій, та розміщує текст електронної петиції. При цьому варто звернути увагу, щоб зазначена в зверненні тема входила до повноваження того органу, до якого направляється. Створена петиція, у випадку її відповідності встановленим нормам, оприлюднюється на офіційному веб-сайті протягом двох робочих днів з дня надсилання її автором. День її публікації є датою початку збору підписів на її підтримку. А у випадку невідповідності – оприлюднення не відбувається, про що автора інформують не пізніше строку, встановленого для оприлюднення. Електронні петиції, що адресовані Президенту України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, розглядаються у особливому порядку за умови збору на їх підтримку не менш як 25000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня оприлюднення петиції. Вимоги до кількості підписів громадян на підтримку електронної петиції до органу місцевого самоврядування та строку збору підписів визначаються статутом територіальної громади. Якщо петиція не набрала необхідної кількості підписів, її розглядають в порядку, встановленому законом для звичайних звернень громадян.

Досвід європейських країн демонструє, що ефективне впровадження та вдосконалення механізму е-петицій надає громадянам та іншим зацікавленим сторонам можливості для того, щоб їхні голоси були почуті і, щоб вони могли взяти участь у складанні порядку денного і прийнятті рішень. Саме це впливатиме на підвищення рівня довіри до місцевих органів влади й інституцій.

Вважаємо, що електронні петиції є важливим інструментом демократії

завдяки якому громадяни взаємодіють з владою – інформують про наявні проблеми, подають ініціативи та пропозиції. Зрозуміло, що петиції не відображають загальну соціальну думку чи настрої, але можуть бути індикатором та сигналом для влади про наявні проблеми чи потреби громадян.

Література:

1. Draft report 2022/2024(INI) on the outcome of the Committee on Petitions' deliberations during 2021 (2022/2024(INI)) Committee on Petitions. Retrieved from https://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/PETI-PR-734076_EN.pdf.
2. Riehm, U., Böhle, K., Linder, R. (2014) Electronic petitioning and modernization of petitioning systems in Europe. Retrieved from: https://www.researchgate.net/publication/263562782_Electronic_petitioning_and_modernization_of_petitioning_systems_in_Europe.
3. European Parliament. Petitions. Retrieved from <https://www.europarl.europa.eu/petitions/en/home>.
4. Reshota, V., Burdin, V., Teremetskyi, V., Synchuk, S., Chopko, K., Burak, V. (2021) Electronic Petitions in European States and Ukraine Solving Social and Economic Problems. Journal of Legal, Ethical and Regulatory, 24, 30-38.

Лемешенко А.В.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННІ МІСЦЕВІ ВИБОРИ В ЕСТОНІЇ: КОРИСНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Єдине джерело влади в Україні – народ, який здійснює волевиявлення через низку форм безпосередньої демократії. Зокрема, основною формою є вибори, які, відповідно до Виборчого кодексу України, існують 3 типів: вибори Президента України, вибори народних депутатів України та місцеві вибори [1]. Особливу увагу привертають місцеві вибори, зважаючи на те, що в Європейській хартії місцевого самоврядування, котру Україна ратифікувала у

перші роки незалежності, зазначено, що однією із головних підвалин демократичного режиму є органи місцевого самоврядування, члени яких «вільно обираються таємним голосуванням на основі прямого, рівного, загального виборчого права» на місцевих виборах [2].

Згідно із ч.5 ст.248 Виборчого кодексу України, голосування на місцевих виборах відбувається шляхом особистого заповнення виборчого бюлетеня виборцем у спеціально відведеній кабінеті для таємного голосування. У 2017 році Кабінет Міністрів видав розпорядження «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації». У Концепції було надано дефініцію терміну «електронне голосування» – голосування з будь-якого публічного питання, зокрема участь у виборах, що передбачає використання електронних засобів для ідентифікації та підрахунку голосів. Планувалось, що до 2020 року буде впроваджено електронний виборчий процес [3]. Однак, незважаючи на існування чітко розробленого плану та зобов'язань органів державної влади у сфері створення нормативно-правової бази електронних виборів, даний інструмент електронної демократії перебуває лише на етапі активного обговорення.

Після одержання перемоги у війні проти РФ, на Україну чекає низка реформ, зокрема однією із яких, безсумнівно, буде запровадження механізму електронних виборів. Перейняти досвід організації та проведення електронних виборів держава може в Естонії – однієї із найбільш успішних країн у контексті реалізації даного інструменту електронної демократії.

Уперше електронне голосування в Естонії було запроваджено під час місцевих виборів у 2005 році, тоді кількість осіб, які проголосували за допомогою електронного голосування склала 9317 осіб (1,9% від числа усіх виборців). У 2021 році загальна кількість виборців на місцевих виборах становила 587361 осіб, із них 273620 особи (тобто, майже 46 %) вирішили віддати свій голос за допомогою системи електронного голосування [4]. Порівнявши кількість виборців, які взяли участь у електронному голосуванні, є

підстави стверджувати, що електронні вибори стають популярнішими, приваблюючи простим механізмом реалізації та доступністю тисячі осіб.

Щодо законодавчого регулювання проведення електронних виборів у Естонії. У розділі 7¹ Закону «Про вибори до місцевих рад» указано, що електронне голосування організовується у зазначений у п. 4 ч. 2 ст. 44 цього Закону час і в порядку, передбаченому розділом 7¹ Закону «Про вибори Рійгікогу», який являється основним актом, що регламентує процес електронного голосування [5]. Закон, який безпосередньо регулює вибори до місцевих рад, містить лише відсылні норми щодо електронного голосування.

Для участі у електронних виборах виборцю знадобиться захищений комп'ютер, підключений до Інтернету, та ID-картка зі зчитувачем або mobile-ID. Голосування проводиться з шостого до першого дня перед днем виборів. Виборець має право змінити свій голос повторно проголосувавши за допомогою електронної системи чи шляхом голосування виборчим бюлетенем. Питанням підготовки системи електронного голосування займається Державна виборча комісія та Державна виборча служба [6].

У результаті проведеного дослідження можна дійти наступного висновку: досвід Естонії демонструє, що інтеграція механізму електронного голосування у виборчу систему є перспективним нововведенням та вдалим доповненням традиційної системи, яке має низку позитивних аспектів, зокрема дозволяє дистанційно голосувати у зручний для виборця час, що зумовлює збільшення явки виборців, а також знижує видатки держави на проведення виборів і дозволяє швидше підрахувати голоси. Незважаючи на переваги електронних виборів існують загрози, серед яких кібератаки на електронну систему голосування. Задля запровадження електронних виборів, насамперед, слід розробити законодавче регулювання процедури та удосконалити цифрову інфраструктуру. Досвід Естонії є чудовим підґрунтям для впровадження даного інструменту електронної демократії в Україні.

Література

1. Виборчий кодекс України: Кодекс України від 19.12.2019р. №396-IX: станом на 31 березня 2023р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 08.05.2023).
2. Європейська хартія місцевого самоврядування: Хартія Ради Європи від 15.10.1985р.: станом на 16 листопада 2009 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036#Text (дата звернення: 08.05.2023).
3. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017р. №797-р: станом на 26 вересня 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-p#Text> (дата звернення: 10.05.2023).
4. Statistics about Internet voting in Estonia – Elections in Estonia. *Valimised Eestis*. URL: <https://www.valimised.ee/en/archive/statistics-about-internet-voting-estonia> (date of access: 10.05.2023).
5. Municipal Council Election Act: Act of 27.03.2002: as of 1 January 2021. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/521122020001/consolide> (date of access: 10.05.2023).
6. Riigikogu Election Act: Act of 12.06.2002: as of 1 January 2021. URL: <https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/514112013015/consolide/current> (date of access: 10.05.2023).

Лимонько А. О.

студентка 2-го курсу

Навчально-наукового інститут права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Стебляк А. В.

*доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри
фундаментальної юриспруденції та конституційного права Навчально-
наукового інститут права Сумського державного університету*

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОЇ ПЕТИЦІЇ У ФОРМУВАННІ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА ПРИЙНЯТТІ РІШЕНЬ

У сучасному інформаційному суспільстві електронна петиція стала важливим інструментом для вираження громадської думки, мобілізації громадської підтримки та впливу на прийняття рішень. Цей новий спосіб залучення громадян до політичного процесу має значний потенціал для формування громадської думки та впливу на прийняття рішень.

Електронна петиція дозволяє залучати громадську увагу до певних питань, проблем або ініціатив. Широке поширення Інтернету та соціальних медіа сприяють швидкому поширенню інформації та мобілізації громадської підтримки. Електронні петиції можуть залучити велику кількість підписів та підтримку, що значно підсилює їх вплив на громадську думку [1, с.125].

Кількість підписів та масштаб підтримки електронної петиції можуть вплинути на прийняття рішень з відповідного питання. Представники владних структур можуть враховувати громадську підтримку та громадську думку, коли розглядають питання, яке стало предметом петиції. Чим більше підписів та ширша масштабна підтримка, тим більше ймовірність того, що владні структури будуть звертати увагу на вимоги та пропозиції громади, а також розглядати питання на більш серйозному рівні. Електронна петиція може викликати обговорення питання на різних рівнях влади та впливати на рішення, які приймаються [2, с. 567].

Разом з цим, електронна петиція надає можливість людям виражати свої погляди, домагатися змін та впливати на прийняття рішень безпосередньо владними структурами. Громадськість може виражати свою підтримку або незгоду з певними рішеннями, а також пропонувати конкретні рішення або дії, які, на їхню думку, мають бути вжиті. Інакше кажучи, електронна петиція стимулює активну громадську участь та сприяє залученню різноманітних голосів та поглядів.

Електронна петиція є ефективним засобом комунікації між громадськістю та владою. Вона сприяє встановленню діалогу та обміну інформацією між

різними сторонами. Представники владних структур можуть відповідати на запити та питання, висловлювати свої думки та пояснювати свої рішення на конкретні питання, що стосуються петиції. Це сприяє взаємному розумінню, розвитку відкритості та довіри між громадою та владою [3, с. 45].

Ще однією важливою перевагою електронних петицій є їх швидкість та доступність. Громадяни можуть швидко створювати та поширювати петиції через Інтернет, що дозволяє залучати підписи та підтримку у найкоротший термін. Більша кількість петицій може бути представлена до розгляду владних структур, що сприяє більш широкому відображенню громадських поглядів та проблем.

Електронна петиція є потужним інструментом для формування громадської думки та впливу на прийняття рішень. Вона дозволяє залучати громадську увагу до певних питань, виражати погляди та підтримку громади, встановлювати діалог між громадою та владою, а також впливати на прийняття рішень. Завдяки швидкості та доступності електронних петицій, громадяни можуть активно брати участь у формуванні громадської думки та прийнятті рішень [4, с. 324].

Враховуючи викладене, електронна петиція має значний потенціал у формуванні громадської думки та прийнятті рішень, сприяє залученню уваги до соціально важливих питань і є своєрідною платформою для вираження громадських поглядів та підтримки. Цей інструмент може сприяти створенню більш відкритого, демократичного та громадянського суспільства.

Література:

1. Основи демократії: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / за ред. А. М. Колодій. Київ : Ай Бі, 2004. 684 с.
2. Пухтецька А. А. Еволюція доктринального тлумачення принципу верховенства права: від зарубіжної доктрини до вітчизняного праворозуміння. *Юридичний журнал*. 2007. № 4 (58). С. 47–51.
3. Тертичка В.В. Аналіз державної політики і політологія. *Політичний менеджмент*. 2004. №. 6. С. 3–22.

4. Батанов О. В., Кравченко В. В., Приходько К. В. Партисипативна демократія в системі місцевого самоврядування: проблеми законодавчого регулювання. *Public administration aspects*. 2014. Т. 2. №. 9-10. С. 12–28.

Лукаш О.С.

студент 2-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ПОТЕНЦІЙНА РОЛЬ ІНСТРУМЕНТІВ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ В ПОДОЛАННІ АБСЕНТЕЇЗМУ

В епоху, коли технології проникли в усі аспекти нашого життя, важливо дослідити, як інструменти електронної демократії можна використовувати для вирішення постійної проблеми абсентеїзму в політичній діяльності. Абсентеїзм, який характеризується незаангажованістю та низькою явкою виборців, становить загрозу для демократичних систем у всьому світі. Однак прогрес цифрових технологій пропонує перспективне рішення, надаючи нові шляхи для залучення громадян.

Так, однією з головних переваг інструментів електронної демократії є їх здатність підвищувати залучення громадян. Традиційні методи голосування часто вимагають фізичної присутності, що може бути перешкодою, наприклад, для осіб із проблемами мобільності. Системи онлайн голосування дозволяють громадянам зручно проголосувати з будь-якого місця, усуваючи потребу у фізичній присутності на виборчих дільницях. Таким чином, роблячи участь у голосуванні більш доступним і зручним, інструменти електронної демократії можуть сприяти вищій явці виборців і зменшенню рівня абсентеїзму. Також, ще одним із важливих аспектів боротьби з явищем абсентеїзму є виховання у громадян почуття відповідальності. Інструменти електронної демократії забезпечують платформи для спільного прийняття рішень, дозволяючи окремим особам мати пряме слово в політиці, яка їх стосується. Активно залучаючи громадян до процесу ухвалення рішень, інструменти електронної

демократії сприяють розвитку відчуття повноважень і причетності, заохочуючи людей брати відповідальність за свої громадянські обов'язки.

В Україні ж наразі широкого застосування набули електронні петиції. Закон України «Про звернення громадян» визначає електронну петицію як особливу форму колективного звернення громадян до Президента України, органів виконавчої, законодавчої або місцевої влади [1]. Електронні петиції є інструментом розвитку демократії, оскільки привертають увагу влади до вирішення важливих питань. Не дивлячись на те, що інструменти електронної демократії мають суттєвий потенціал для подолання абсентеїзму, є багато сумнівів щодо їх використання. Однією з проблем є цифровий розрив, оскільки не всі громадяни мають рівний доступ до технологій або необхідних навичок цифрової грамотності. Крім того, існують наявні проблеми щодо безпеки, конфіденційності та потенційних маніпуляцій онлайн-платформами, які необхідно вирішити задля забезпечення цілісності процесів електронної демократії.

Отже, потенційна роль інструментів електронної демократії в подоланні абсентеїзму є значною. Покращуючи залучення громадян, заохочуючи інклюзивність і сприяючи почуттю відповідальності, ці інструменти можуть вирішити проблеми, пов'язані з низькою явкою виборців та їх незалученістю. Досліджувана тематика є надзвичайно актуальною та потребує подальшого дослідження з вирішенням практичних проблем.

Література:

1. Про звернення громадян : Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР7.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 20.05.2023).

Мельник Ю.П.,

к. політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин та права

Національний університет «Одеська політехніка»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ В ОРГАНАХ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Термін «місцеве самоврядування» ми чуємо майже щодня: з екрану телевізора, зі шпальт газет, журналів, Інтернет видань, від депутатів, політиків, посадовців тощо.

За своїм змістом місцеве самоврядування увійшло в наше життя не так уже й давно, з початку 1990-х років. На теперішній час це вже не просто термін з підручника чи закону. Це найближчий для кожного громадянина рівень влади, це освіта його дітей та лікарня, це міський транспорт і сільська дорога, це проведення локального газопроводу та спортмайданчика, це, зрештою, і участь кожного в управлінні місцевими справами через органи самоорганізації населення, громадські слухання, депутатів місцевої ради тощо [2].

Місцеве самоврядування є порівняно новим конституційно-правовим інститутом [5]. Аналіз Конституції України 1996 року дозволяє зробити висновок, що місцеве самоврядування як об'єкт конституційно-правового регулювання виступає в якості: по-перше, відповідної засади конституційного ладу України; по-друге, специфічної форми народовладдя; по-третє, права жителів відповідної територіальної одиниці (територіальної громади) на самостійне вирішення питань місцевого значення. Місцеве самоврядування як засада конституційного ладу виступає одним із найважливіших принципів організації і функціонування влади в суспільстві та державі та є необхідним атрибутом будь-якого демократичного ладу [2].

Водночас слід зазначити, що місцеве самоврядування потребує постійного правового регулювання, а його механізм визначеного теоретичного осмислення. Без належного з'ясування на теоретико-правовому рівні сутності механізму правового регулювання неможлива підготовка й прийняття

відповідних нормативно-правових актів та їх застосування у сфері місцевого самоврядування, яке забезпечує близьке до громадян управління.

Слід зазначити, що дослідження правового регулювання як теоретико-правового поняття вітчизняними науковцями активізувалося у другій половині ХХ століття та продовжується по сьогоднішній день, тому що їх вирішення має, насамперед, практичне значення для визначення особливостей тих чи інших соціально-політичних процесів, які не припиняються у всіх державах світу, у тому числі на рівні місцевого самоврядування.

Понятійною основою словосполучення «правове регулювання» є термін «регулювання». Поняття «регулювання» рецептоване в українську наукову термінологію з латинської мови від слова «*regulata*», що має корінь «*regula*» — норма, правило, та тлумачиться як те, що визначає напрям, спрямовує розвиток чого-небудь, вносить порядок, планомірність. В юридичній літературі під предметом регулювання розуміють те, що підлягає врегулюванню, тобто юридично значимі відносини. Правове регулювання (лат. «*juris legulata*»), або регулювання за допомогою права, регулювання на основі права тощо в юридичній літературі має декілька визначень, які є більш менш схожі між собою [3, с. 756].

Узагальнюючи вищезазначене, визначення правового регулювання місцевого самоврядування може бути сформульовано наступним чином – це ціле направлений упорядкований процес впливу на суспільні відносини у сфері місцевого самоврядування, який здійснюються державою та громадянським суспільством за допомогою правових норм і дозвільних, зобов'язуючих й заборонних способів для здійснення місцевими самоврядними органами в межах законодавства самостійного регулювання та врядування істотною часткою публічних справ, під їх особисту відповідальність, в інтересах всіх місцевих мешканців територіальних громад [1].

Місьцеве самоврядування є важливим фактором демократизації суспільного життя, децентралізації управління та необхідною передумовою становлення громадянського суспільства. Успіх реформ місцевого

самоврядування, мета яких полягає в покращенні життя мешканців відповідних територій, наданні їм більш якісних послуг, залежить від спроможності органів та посадових осіб місцевого самоврядування ефективно реалізовувати зростаючу кількість повноважень, що передаються останнім із боку органів виконавчої влади внаслідок децентралізації, тому перед службовцями та посадовими особами місцевого самоврядування постають нові проблеми, які потребують відповідного вирішення [6].

2 травня 2023 року Верховна Рада України ухвалила Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» (реєстраційний номер 6504 від 05.01.2022 року). Двісті шістдесят три народних депутатів України проголосували «за» визначальний для місцевих громад Закон, який наближає Україну до європейської системи самоврядування. Зазначений Закон регулює відносини, що виникають у зв'язку із вступом громадян України на службу в органи місцевого самоврядування, її проходженням та припиненням; визначає правовий статус службовців місцевого самоврядування, особливості служби виборних посадових осіб, а також особливості трудових відносин, що виникають у зв'язку із перебуванням осіб на патронатній службі в органах місцевого самоврядування; визначає нові правові та організаційні засади служби в органах місцевого самоврядування; здійснює гармонізацію із законодавством з питань державної служби в Україні. Закон набирає чинності через 6 місяців з дня опублікування, але не раніше ніж через 6 місяців з дня припинення або скасування воєнного стану в Україні [4]. Прийняття у такій редакції є продовженням реформи місцевого самоврядування та децентралізації на виконання статті 6 Європейської хартії місцевого самоврядування.

Література:

1. Вовк О.Й. Механізм правового регулювання місцевого самоврядування: *теоретико-правовий аспект* [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-2484/>.

2. Парламентські процедури: посібник для депутатів місцевих рад та активістів громад / Волинський ресурсний центр / Василь Кашевський

(упоряд.). – Рівне, 2008. – 134 с.

3. Сучасний тлумачний словник української мови: 65 000 слів / За заг. ред. В.В. Дубічинського. – Х.: ВД «Школа», 2006. – 1008 с.

4. Ухвалено Закон України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [Електронний ресурс] – режим доступу: <https://profpressa.com/news/priiniato-zakon-ukrayini-pro-sluzhbu-v-organakh-mistsevogo-samovriaduvannia>.

5. Шаповал Н.В. Муніципальна реформа в сучасній Україні: конституційно правовий аналіз. - Дис. на здобуття ступеня кандидата юрид.наук за спец.: 12.00.02 "конституційне право; муніципальне право". - Київ: НАУ, 2021. - 234 с.

6. Щебетун І.С., Писарева Е.А. Перспективи реформування муніципальної служби в Україні / Щебетун І.С., Писарева Е.А. // Правові новели. – 2019. [Електронний ресурс] – режим доступу: http://www.legalnovels.in.ua/journal/9_2019/6.pdf.

Міхайліна Т.В.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри теорії, історії держави і права та філософії права

Донецького національного університету імені Василя Стуса

ІНСТРУМЕНТИ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

У КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Активна децентралізація та муніципальна реформа в Україні, яка розгортається та прискорюється останніми роками, надала поштовху для розвитку інструментів локальної демократії. Це є безумовно важливим та своєчасним, оскільки, з одного боку, надання більших можливостей та повноважень місцевим громадам, – це однозначно європейський шлях розвитку та вибір нашої держави, оскільки Україною ратифіковано основні міжнародні акти, присвячені регламентації місцевого самоврядування, участі громадян у всіх аспектах функціонування держави, гарантуванню охорони та захисту прав

людини на всіх рівнях тощо. На національному рівні така можливість регламентована Розділом XI Конституції України. Зокрема, статтею 140 визначається, що територіальна громада має право самостійно вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України, як опосередковано, через представників, так і безпосередньо через механізми участі (звернення громадян, електронні петиції, доступ до засідань, місцеві ініціативи, громадські слухання, консультації з громадськістю, загальні збори громадян тощо).

З іншого боку, децентралізація завжди відбиває залучення мешканців громади до вирішення проблем, прийняття рішень (а хто краще знається на проблемах та потребах громади, як не її мешканці). Крім того, таким чином здійснюється розподіл відповідальності між органами місцевого самоврядування та пересічними громадянами у процесі прийняття рішень, підвищується рівень довіри до влади, коригуються неточності та помилки, зменшуються можливості для корупційних зловживань, знижується соціальна напруга та поживляється соціально-правова активність.

Як справедливо відзначають С. Була та В. Гнатюк, „шлях становлення і розвитку локальної демократії та її інституціонального вияву в місцевому самоврядуванні безпосередньо корелюється з проблематикою прав і свобод людини, в тому числі і на місцевому рівні” [1, с. 77]. Тож, як витікає з викладеного, інструменти локальної демократії надзвичайно пов’язані з локальними та глобальними проявами громадянського суспільства.

Новітня зарубіжна та вітчизняна наука визначає громадянське суспільство як інститут що функціонує поза державою. До громадянського суспільства включаються соціальні інститути, які працюють за межами бізнесового ринку та держави, так званий „третій сектор”. The Third Sector – це незалежний, недержавний, некомерційний та соціальноспрямований сектор, який представлений громадськими асоціаціями та громадянськими ініціативами переважно у невиробничих сферах (екологія, охорона здоров’я, соціальний захист, освіта, розвиток мистецтва тощо) [2, с. 23]. Існування таких соціальних

інституцій поза державою аж ніяк не виключає їхньої взаємодії з нею, оскільки на думку науковців – це „суспільство з розвиненими економічними, політичними, духовними та іншими відносинами і зв'язками, яке взаємодіє з державою та функціонує на основі демократії та права. Побудова громадянського суспільства є метою суспільного розвитку, засобом всебічного забезпечення інтересів прав і свобод людини і громадянина” [3, с. 135]. Також громадянське суспільство пропонується розуміти як систему інституцій, відокремлених від держави, що характеризуються високим рівнем правосвідомості, усвідомленої правової активності, а також наявністю бажання та реальної можливості брати участь у всіх сферах буття держави [4, с. 97].

Виходячи з викладених характеристик, ефективне функціонування демократичних інституцій, зокрема й тих, що відносяться до локальної демократії, є неможливим без належного розвитку громадянського суспільства на всіх рівнях. Але мають суттєве значення саме два аспекти, які характеризують наявність або відсутність розвиненого громадянського суспільства: 1) бажання самоорганізації для спільного вирішення проблем; 2) реальна можливість цього. І якщо перше є внутрішньою, психологічною характеристикою індивідів, їхніх груп та суспільства в цілому, то друге виступає зовнішнім чинником і має бути забезпечене, гарантоване державою.

Слід зазначити, що населення України, особливо останніми роками, продемонструвало не лише бажання та готовність, а просто дива самоорганізації у боротьбі з російською агресією (не в останню чергу завдяки цьому наша держава й вистояла). Тобто перший аспект, який характеризує наявність громадянського суспільства, в Україні, беззаперечно, є в наявності на всіх рівнях. Що ж стосується другого аспекта, то все не так однозначно. Державні інституції та чиновники поки що не сприймають громадянське суспільство як повноцінний суб'єкт державних процесів, і це підтверджується майже повною відсутністю гарантій його участі у реалізації інструментів локальної демократії (зокрема, те, що електронні петиції, навіть якщо під ними зібрано достатню кількість підписів, не мають механізмів впровадження за

замовчуванням на державному та на локальному рівнях, а мають бути лише розглянуті). Це суттєво відрізняється від механізмів, які закріплено у розвинених демократіях. Наслідком відсутності реальної можливості впливу на органи місцевого самоврядування через досліджувані інструменти є зниження довіри до державно-правових інституцій, уповільнення активності населення, відкат назад у розвитку громадянського суспільства, а відповідно, і неефективність інструментів локальної демократії.

Література:

1. Була С., Гнатюк В. Локальна демократія як фундаментальна категорія в актуалізації проявів інституціонально-правових модусів місцевого самоврядування: кореляція, формалізація та схематизація основних понять. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*. 2015. Вип. 6. С. 76–88.

2. Телешун С.О., Рейтерович І.В., Ситник С.В. Взаємодія держави і суспільства в процесах публічної політики: наукова розробка. Київ, НАДУ, 2013. 44 с.

3. Ковалевський В. Опосередковані ланки політично-власної інформаційної взаємодії: структура, функції, статусна динаміка. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. 2007. №10. С. 134–146.

4. Михайліна Т.В. Роль інтегративного потенціалу правосвідомості у реформуванні правової системи: монографія. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2018. 312 с.

Скоблик М.О.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права

Сумського державного університету

МІСЦЕВІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ

Згідно ч. 1 ст. 1 Виборчого кодексу України, вибори в Україні є основною формою народного волевиявлення, способом безпосереднього здійснення влади

Українським народом [1]. Місцеві вибори в Україні є засобом формування представницьких органів місцевого самоврядування та органів влади Автономної Республіки Крим (Верховної Ради Автономної Республіки Крим, рад районів, сіл, селищ, міст обласного, районного, міського значення, сільських, селищних, міських голів) та старост. Відповідно до ч. 3 ст. 141 Конституції України, чергові вибори сільських, селищних, міських, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень відповідної ради чи відповідного голови, обраних на чергових виборах [2]. Згідно ч. 1 ст. 194 Виборчого кодексу України, місцеві вибори можуть бути:

черговими – призначаються у зв'язку із закінченням строку повноважень місцевих рад, сільських, селищних міських голів, обраних на попередніх чергових місцевих виборах;

позачерговими – призначаються Верховною Радою України у разі дострокового припинення повноважень Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласної, районної, міської, районної у місті, сільської, селищної ради, сільського, селищного, міського голови, а також в інших випадках, передбачених законами України;

повторними – призначаються територіальною виборчою комісією у разі визнання відповідних місцевих виборів такими, що не відбулися, в порядку, встановленому цим Кодексом;

проміжними – вибори депутата сільської, селищної, міської ради призначаються у відповідному багатомандатному окрузі у зв'язку з достроковим припиненням повноважень депутата відповідної ради, обраного у цьому окрузі;

додатковими – вибори депутатів сільських, селищних рад від територіальної громади, що приєдналася до іншої територіальної громади, призначаються Центральною виборчою комісією в порядку, визначеному цим Кодексом.

першими – вибори депутатів сільських, селищних, міських рад, сільських селищних, міських голів призначаються Центральною виборчою комісією за

відповідним зверненням уповноваженого органу. Вибори депутатів обласних, районних рад призначаються Центральною виборчою комісією за відповідним зверненням уповноваженого органу на підставі рішення про утворення обласних, районних рад [1].

Найважливішим є те, що додаткові вибори не призначаються і не проводяться в рік проведення чергових місцевих виборів; перші місцеві вибори призначаються і проводяться разом з черговими місцевими виборами.

Для виборів сільських, селищних та міських голів застосовуються дві виборчі системи, залежно від розміру адміністративно-територіальної одиниці. Вибори сільських, селищних, міських голів та старост: мажоритарна система відносної більшості з голосуванням у єдиному виборчому окрузі. Для виборів міських голів у містах з кількістю виборців понад 90 000 осіб застосовується мажоритарна система абсолютної більшості. У містах з населенням менше 90 000 осіб - мажоритарна система відносної більшості.

Виборчий процес місцевих виборів включає такі етапи (ст. 196 Виборчого кодексу України):

- утворення виборчих округів;
- утворення дільничних виборчих комісій;
- складання списків виборців, їх перевірка та уточнення;
- висування та реєстрація кандидатів;
- проведення передвиборної агітації;
- голосування у день виборів;
- підрахунок голосів виборців, установлення підсумків голосування і результатів місцевих виборів.

На виборах депутатів сільської, селищної, міської ради (територіальної громади з кількістю виборців до 10 тисяч), сільського, селищного, міського голови виборчий процес може включати також такі етапи: повторне голосування та підрахунок голосів виборців, установлення підсумків повторного голосування і результатів місцевих виборів [1].

Отже, місцеві вибори – це спосіб формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні. Відповідно до ст. 141 Основного Закону України, чергові вибори сільських, селищних, міських, районних, обласних рад, сільських, селищних, міських голів відбуваються в останню неділю жовтня п'ятого року повноважень відповідної ради чи відповідного голови, обраних на чергових виборах [2]. Я вважаю, що місцеві вибори є ключовою подією в процесі демократизації України, яка формує представницькі органи місцевої влади.

Література:

1. **Виборчий кодекс України** : Кодекс України від 19.12.2019 р. № 396-IX : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#Text> (дата звернення: 23.05.2023).
2. **Конституція України** : від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 23.05.2023).

Стогова О.В.

доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

СТАРОСТА : РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ МІСЦЕВОЇ ДЕМОКРАТІЇ В УКРАЇНІ

Відповідно до ст. 5, 7, 38 Конституції України [1] громадяни України мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування, вирішувати питання місцевого значення як члени територіальної громади: подавати місцеві ініціативи, брати участь у громадських слуханнях, проводити загальні збори тощо. Але аналіз практики використання інструментів місцевої демократії у сільських громадах свідчить про їх незначне поширення в Україні. Зазначені

інструменти застосовуються недостатньо, а їх результати враховуються органами місцевого самоврядування рідко. Неврахування інтересів місцевих мешканців, які висловлені через інститути місцевої демократії призводить до виникнення конфліктів між територіальною громадою і органами місцевого самоврядування. Актуальною є проблема забезпечення застосування інститутів місцевої демократії та їхнього впливу на рішення місцевої влади у сільських громадах, де мало розвинені інститути громадянського суспільства. Питання полягає у тому, хто має сприяти ефективному застосуванню інститутів місцевої демократії на базовому та суббазовому рівнях (територіальної громади та старостатів). На наш погляд, на рівні старостатів цю функцію мають взяти на себе старости.

Відповідно до п.1 ст. 54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» староста затверджується сільською, селищною, міською радою на строк її повноважень за пропозицією відповідного сільського, селищного, міського голови, що вноситься за результатами громадського обговорення (громадських слухань, зборів громадян, інших форм консультацій з громадськістю), проведеного у межах відповідного старостинського округу [2]. Кандидатура старости вноситься на громадське обговорення сільським, селищним, міським головою та має бути погоджена жителями старостинського округу. У громадському обговоренні беруть участь мешканці села, які є громадянами України і мають право голосу на виборах, необхідний рівень підтримки визначається законом відповідно до кількості жителів старостинського округу. Не зважаючи на те, що старости не обираються жителями, як це було у період з 2017 по 2021 рік, у процедурі їхнього призначення зберігається елемент демократії, що полягає у громадському обговоренні.

Порядок проведення громадського обговорення (громадських слухань, зборів громадян, інших форм консультацій з громадськістю) кандидатури старости затверджується сільською, селищною, міською радою. Тобто затвердження на посаду старости здійснюється виключно після проходження

процедури громадського обговорення (громадських слухань, зборів громадян, інших форм консультацій з громадськістю). Отже, місцеві ради попередньо мають затвердити порядок проведення громадського обговорення кандидатур старост та визначити форму такого обговорення, виконавши тим самим припис частини 1 статті 54-1 Закону. Згадана норма Закону гарантує органам місцевого самоврядування право самостійно визначити процедуру і порядок громадського обговорення та обрати форму такого обговорення – чи це будуть громадські слухання, чи збори громадян, чи інші форми консультацій з громадськістю. Органи місцевого самоврядування є вільними у виборі форм громадського обговорення і ці форми мають бути максимально зручними для конкретної територіальної громади. Але у межах однієї територіальної громади визначаються однакові форми громадського обговорення для старостинських округів, оскільки умови мають бути однаковими для всіх жителів та старост відповідної територіальної громади. Отже, розгляду органом місцевого самоврядування питання затвердження старости обов'язково має передувати розроблення та затвердження рішенням відповідної ради положення про порядок громадського обговорення кандидатури старости у відповідній територіальній громаді з урахуванням вимог статті 54-1 Закону [2].

Ч.12. п.5. ст.54 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [2] зазначає, що староста сприяє утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення у відповідному старостинському окрузі. Тобто сприяння інститутам місцевої демократії віднесено до повноважень старост законом.

Можна зробити висновок, що у процедурі призначення старост в Україні зберігається елемент місцевої демократії, що полягає у громадському обговоренні його кандидатури перед внесенням сільським, селищним, міським головою на затвердження місцевої ради. Староста відповідно до визначених повноважень сприяє застосуванню інститутів місцевої демократії, а саме:

утворенню та діяльності органів самоорганізації населення, організації та проведенню загальних зборів, громадських слухань та інших форм безпосередньої участі громадян у вирішенні питань місцевого значення.

Література:

1. Конституція України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/Z960254K>.
2. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

Татарінова К. В.

студентка 1-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННІ ПЕТИЦІЇ: УКРАЇНА ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Зважаючи на правовий статус України як демократичної держави, сучасні тенденції інтернаціоналізації та європейської інтеграції України потребують реалізації відповідних інституціональних норм та принципів. Поміж класифікації сучасних видів демократії особливе значення мають електронні петиції, які, у свою чергу, виступають так званим інструментом демократії в державі. На сьогоднішній день більшість демократичних держав має значний досвід їх застосування, адже це дає результативні наслідки в сфері налагодження зв'язку органів влади з громадянами країни.

У 2015 році Верховна Рада України внесла зміни до Закону України "Про звернення громадян", внаслідок чого Україну було приєднано до переліку тих держав, які використовують е-петиції як один з інструментів комунікації між владою та громадянами. Це призвело до можливості громадян України взаємодіяти з Президентом України, Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та органами місцевого самоврядування [2]. Таким чином, цілком доречно вважати впровадження електронних петицій певним етапом у становленні електронної демократії.

Згідно з Розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації», електронна петиція – це колективне звернення в електронній формі у вигляді тексту скарги (протесту) та/або пропозиції, на яку адресат (суб'єкт владних повноважень) публічно оголошує про свою позицію щодо згоди чи незгоди по суті петиції, інформує про аргументи у разі незгоди та організовує спільну з авторами та їх прихильниками роботу з розроблення та втілення плану реалізації петиції у разі згоди [4].

Таким чином, петиції містять відповідні конструктивні питання загального характеру. Важливо зазначити, що законодавство України дозволяє складати е-петиції в довільній формі. Електронну петицію необхідно оприлюднити на офіційному веб-сайті протягом двох робочих днів з дня, коли її надішле автор. Фактично, дата оприлюднення електронної петиції на офіційному веб-сайті є датою початку збору підписів на її підтримку. Водночас, відповідний орган розглядає електронну петицію не пізніше десяти робочих днів з дня оприлюднення інформації про початок її розгляду за умови, що вона у відведений термін набрала необхідну кількість голосів на її підтримку.

В Україні існують е-петиції до Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України: для розгляду таких петицій необхідно не менше 25000 підписів громадян протягом не більше трьох місяців з дня оприлюднення петиції. Вимоги до електронних петицій, призначених органу місцевого самоврядування, визначаються статутом територіальної громади.

Важливим аспектом в діяльності цього інституту демократії є відповідні обов'язкові вимоги, що має Закон України «Про звернення громадян» до їх змісту і структури: е-петиція не може містити заклики до повалення конституційного ладу, порушення територіальної цілісності України, пропаганду війни, насильства, жорстокості, розпалювання міжетнічної, расової, релігійної ворожнечі, заклики до вчинення терористичних актів, посягання на права і свободи людини [3].

Водночас, необхідно зауважити, що запровадження електронних петицій вважається важливим сучасним трендом. Тобто безсумнівним є факт того, що під час розроблення моделі запровадження електронних петицій у державну практику України було використано досвід зарубіжних країн. Таким чином, в міжнародній площині петиції вважаються основоположним правом людини і громадянина на рівні країн ЄС. Проте Основним Законом інститут петиції закріплений не в усіх державах-членах.

Аналіз застосування зарубіжного досвіду країн в сфері е-петицій в Україні свідчить про використання останньою практики таких країн як: США, Сполученого Королівства Великої Британії, Федеративної Республіки Німеччини, Королівства Швеція тощо. Наприклад, досвід електронних петицій до Парламенту Великобританії є схожим з поданням електронних петицій до Верховної Ради України, тому що петиції не закріплені на конституційному рівні, хоча діє певний Закон та відповідна ІТ-платформа для подання петицій в електронній формі [1].

Отже, сьогодні в Україні інститут електронної петиції є гарантом комунікації між державою та громадянами, тобто є індикатором реалізації права людини і громадянина бути почутим. Водночас, електронна петиція є інструментом електронної демократії. Для практики України в цій сфері дуже важливим є міжнародний досвід задля ефективної реалізації прав і свобод людини, який є підґрунтям для уникнення помилок та недосконалостей.

Література:

1. Надежденко А. О. Щодо подання електронної петиції в деяких державах-членах європейського союзу та Україні. *Актуальні проблеми науки та освіти: Збірник матеріалів XXV підсумкової науково-практичної конференції викладачів МДУ / За заг. ред. М.В. Трофименка. Київ: МДУ, 2023. 369 с. URL: <https://bit.ly/42Vb99b> (дата звернення: 14.05.2023).*
2. Про внесення змін до Закону України "Про звернення громадян" щодо електронного звернення та електронної петиції: Закон України від

02.07.2015 р. № 577-VIII. URL: <https://bit.ly/3Ic6FmB> (дата звернення: 14.05.2023).

3. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. № 393/96-ВР. Дата оновлення: 31.03.2023 р. URL: <https://bit.ly/41Goy3L> (дата звернення: 14.05.2023).

4. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 року № 797-р. URL: <https://bit.ly/3Bq8RmU> (дата звернення: 14.05.2023).

Татарінова К. В.

студентка 1-го курсу Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Стеблянко А. В.

доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри

фундаментальної юриспруденції та конституційного права ННІ права СумДУ

ГРОМАДСЬКІ СЛУХАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Громадські слухання є одним із ключових інструментів взаємодії між владою та громадянами, адже сучасні демократичні тенденції управління на місцях мають велике значення у вирішенні проблем місцевого рівня та у визначенні основних напрямів місцевого розвитку. Зважаючи на сучасні тенденції державотворення, пріоритет у формуванні та реалізації державної політики надається громадській думці. Водночас практика найрозвиненіших держав світу демонструє те, що конституційно-правова регламентація у країнах, які мають демократичний устрій, спрямована на підтримку громадянського суспільства, тому актуальність питання громадських слухань не потребує доведення.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», громадські слухання – це зустріч із депутатами відповідної ради та посадовими

особами місцевого самоврядування, під час яких члени територіальної громади можуть заслуховувати їх, порушувати питання та вносити пропозиції щодо питань місцевого значення, що належать до відання місцевого самоврядування [3].

Варто відмітити, що громадські слухання є однією з форм узгодження інтересів різних соціальних груп, які проявляють зацікавленість у вирішенні певної існуючої проблеми, яка, у свою чергу, несе суспільний інтерес. Таким чином, громадські слухання надають можливість мешканцям відповідної територіальної громади порушувати питання та вносити пропозиції щодо таких питань, які мають місцеве значення. В Україні громадські слухання проводяться не рідше, ніж один раз на рік. Коли завершуються громадські слухання, рішення за результатами останніх зумовлюється відкритим голосуванням, після чого створюється резолюція, яка разом із протоколом їх проведення передається органам місцевого самоврядування з метою їх подальшого розгляду [2, с. 45-46].

В Україні громадські слухання відбуваються з дотриманням принципу демократизму. Таким чином, місцева рада їх ініціатором може визначити як фізичних, так і юридичних осіб публічного й приватного права. Порядок організації громадських слухань визначається статутом територіальної громади [3]. Зауважимо, що в результаті розгляду пропозицій громадських слухань, приймається одне з наступних рішень: пропозиції враховано; пропозиції відхилено (з обов'язковим зазначенням причин такого відхилення); пропозиції враховано частково. Громадські слухання, безумовно, є проявом народної правотворчої ініціативи.

Зважаючи на недосконалість нормативно-правового врегулювання інституту громадянських слухань в Україні, необхідно проаналізувати сучасний зарубіжний досвід задля побудови власної ефективної системи функціонування даного інституту в Україні. Так, громадські слухання мають успішну практику в Сполучених Штатах Америки, Великобританії, Естонії, Німеччині, Канаді та інших країнах Європи.

Європейська хартія місцевого самоврядування на міжнародному рівні нормативно-правового регулювання громадських слухань має основоположне значення. В Україні її було ратифіковано Верховною Радою України 15 липня 1997 року. Вказана Хартія вважається фундаментом для запровадження в Україні європейських принципів організації публічної влади на місцевому рівні [4, с. 42]. Тобто держави-члени Ради Європи, які підписали означену Хартію, неодмінно повинні виконувати її положення, які, у свою чергу, змістовно регламентують взаємовідносини громадян і органів місцевого самоврядування.

Проаналізувавши світову практику розвинених держав, існує наступна класифікація розвиненості громадської правотворчої ініціативи: на міжнародному рівні (Європейський Союз, відповідно до статті 11 Лісабонського договору), на національному рівні (Італія, Іспанія, Бразилія, Швейцарія (у цій країні проводився референдум стосовно можливості введення інституту громадських слухань) та на рівні територіальних одиниць (Сполучені Штати Америки, Бразилія, Німеччина тощо) [1, с. 113].

Отже, забезпечити комплексне та об'єктивне дослідження інституту громадських слухань (з подальшим втіленням в практику України) дозволить більш детальний аналіз міжнародного досвіду в означеній сфері.

Література:

1. Зозуля М. В. Громадські слухання як форма законотворчості і законодавчого процесу. *До 100-річчя НАВС: традиції та сучасні напрями розвитку наукових шкіл НАВС у реалізації принципів публічної безпеки та порядку*: матеріали підсумкової науковотеоретичної конференції наукового товариства курсантів та студентів інституту (Україна, м. Київ, 15 квітня 2020 року). Київ: Навч.-наук. інст. № 3 Нац. акад. внутр. справ, 2020. 173 с. URL: <https://bit.ly/3om2bTO> (дата звернення: 21.05.2023).
2. Нестеренко Я. О. Громадські слухання як складова громадської участі / за заг. ред. Я.О. Нестеренко, Е.В. Мамонтова. *Гуманітар. науки у контексті сусп.-політ. викликів*: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 21-22 трав.

2020 р.). Одеса, 2020. С. 45-46. URL: <https://bit.ly/3MrX5NV> (дата звернення: 21.05.2023).

3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР. Дата оновлення: 31.03.2023. URL: <https://bit.ly/3oo3YYz> (дата звернення: 21.05.2023)

4. Ткачова Н. М., Ключник А. В. Нормативно-правове регулювання громадських слухань як форми взаємодії органів влади та інститутів громадянського суспільства. *Публічне управління і адміністрування в Україні*. 2021. Вип. 22. С. 40-45. URL: <https://bit.ly/3pV3IAB> (дата звернення: 21.05.2023).

Теліженко Л.В.

*доцент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету*

РОЛЬ ІНТЕЛІГЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ЛОКАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Серед факторів, які впливають на здійснення влади на локальному рівні, за якої громадяни, вміло використовуючи інструменти локальної демократії, здатні контролювати діяльність органів місцевого самоврядування, вести з ними діалог, впливати на рішення в інтересах громади тощо, експерти часто називають високий рівень сформованості громадянського суспільства на національному рівні, а також політичну культуру самих місцевих громад з високим рівнем їх активності та довіри [1; 2]. При більш детальному аналізі з'ясовується, що мова в першу чергу йде про креативну частину суспільства, як сьогодні на Заході прийнято називати інтелігенцію, яка в силу своїх особистісних якостей, фінансової самодостатності, нестандартності мислення та активної життєвої позиції здатна консолідувати диференційоване українське суспільство, в тому числі й на місцевому рівні. Адже, як доводять сучасні наукові підходи, вона є кращим виявленням спільної для всього людства основи, а тому природжена бути скріпами суспільства, розуміти проблеми

всього людства та нести за нього моральну відповідальність, усвідомлюючи значення універсальних смислів і цінностей. Тому інтелігенція не «рекрутується» з різних груп чи класів та не утворює особливу соціальну групу, як це раніше вважалося, а є своєрідним бродильним началом соціуму, присутнім у всіх його сферах. У той же час інтелігенція є високоосвіченою, інтелектуальною, духовною частиною суспільства, яка володіє всіма професійними вміннями, завжди залишаючись діяльнісно інваріантною щодо будь-якої іншої інституціоналізованої діяльності.

З огляду на ці ознаки інтелігенції її роль у житті громад може бути різноманітною, але надзвичайно важливою. До управління місцевими справами вона найчастіше залучається як найбільш активна частина місцевих мешканців та як фахівці з конкретних питань, за допомогою до яких звертаються громадяни. У будь-якому разі, це не байдужі до проблем суспільного життя люди, які небезпідставно користуються у них довірою. Адже інтелігенти, впливаючи на владні структури, з владою не зливаються, а залишаються по відношенню до неї критично налаштованими, а тому для неї не «зручними». Займаючи позицію місцевих мешканців, вони можуть якісно взаємодіяти з владою задля впливу на те чи інше управлінське рішення, здійснювати контроль за нею та робити оцінку її діяльності. Водночас володіючи такими якостями, як інтелект, вміння абстрактно мислити, логічно аргументувати, порівнювати, узагальнювати, передбачати можливі шляхи розвитку подій тощо, інтелігенція здатна розкривати позитивну чи негативну сутність дій влади та за необхідності дискутувати з нею щодо тих чи інших питань в інтересах громади.

Причиною громадської довіри до інтелігентів є і те, що вони не володіють засобами виробництва чи капіталом (вони їх апріорі не цікавить), через що їх участь у місцевому самоврядуванні звужує поле для корупції та зловживань владою, поступаючись місцем професіоналізму. Тому рішення, які пропонують запровадити такі люди, зазвичай ефективні, обґрунтовані, з чітко прописаним алгоритмом збалансованих дій, сприяють уникненню помилок та оптимізують діяльність громади.

Врешті-решт, ще більш затребуваною громадами сьогодні залишається просвітницька роль інтелігенції, якій у наш час цифровізації, штучного інтелекту та ІКТ не достатньо лише подолати пасивність мас. Вкрай важливо ще й запобігти новому, інформаційному виду нерівності сучасного суспільства. Як доводять американські вчені Д. Л. Коен і Е. Арато, якщо розвиток знань і людини не буде одночасним процесом, не зрозумілою буде сама сутність громадянського суспільства [3]. Свою думку автори аргументують тим, що знання не можуть існувати незалежно від інтересів влади. А посилена новими знаннями влада стає здатною запроваджувати свою біополітику як контроль за населенням, його здоров'ям та ймовірною тривалістю життя, роблячи людину прораховуваною, нормальною і корисною [там же].

Замість підсумку виникає логічне запитання про те, чи не перебуває розвиток локальної демократії в Україні під загрозою, якщо кількість інтелігенції стрімко зменшується. За недавніми соціологічними даними тільки один відсоток населення України вважали себе тими, хто належить до числа інтелігенції.

Література:

1. Sousa L., Cruzb N., Fernandesc D. The quality of local democracy: an institutional analysis. *Local Government Studies*. Vol. 49, 2023. P. 1-29.
2. «Місцева демократія» простими словами або як впливати на життя громади? *Українська Гельсінська спілка з прав людини*. 26.01.2022. URL: <http://surl.li/hfxft> (дата звернення: 23.05.2023).
3. Cohen J., Arato A. *Civil Society and Political Theory*. MIT Press, 1994. 800 pp.

Ткаченко О. А.

студентка -го курсу Навчально-наукового інститут права Сумського державного університету

Стеблянюк А. В.

доктор філософії зі спеціальності 081 «Право», асистент кафедри фундаментальної юриспруденції та конституційного права Навчально-наукового інститут права Сумського державного університету

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК НОВІТНІЙ ЕЛЕМЕНТ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ

На сучасному етапі становлення України як демократичної та соціальної держави, що тяжіє до цінностей Євросоюзу, вагомим аспектом є встановлення надійного та ефективного механізму взаємодії між органами державної влади та громадянами. Більшість провідних держав світу намагаються удосконалювати зв'язок посадових осіб з суспільством та розвивати нові можливі інформаційні технології в цьому контексті. Нині в Україні досить актуальним та відносно новітнім інструментом звернення громадян до органів влади є електронні петиції, які набувають все більшого розвитку та поширення.

Загалом електронна петиція являє собою офіційне звернення (колективне чи індивідуальне) з вимогою, пропозицією, чи скаргю до відповідних суб'єктів (органів державної влади і органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, незалежно від форми власності, об'єднань громадян або посадових осіб) через офіційний веб-сайт органу, якому вона адресована, або веб-сайт громадського об'єднання, яке здійснює збір підписів на підтримку електронної петиції [1, с. 63].

Варто зазначити, що для електронних петицій доволі характерною є функціональність, адже нівелюється потреба фізично збирати підписи на підтримку певного подання. Потрібно лише пройти процедуру реєстрації, викласти своє звернення на певному порталі, стежити за набранням кількості голосів, поданих на користь звернення, та чекати відповіді з боку адресата.

Щодо законодавчого регулювання вказаного інструменту, то відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції», а саме стаття 5 встановлює, що особливою формою колективного звернення громадян до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, органу місцевого самоврядування є електронна петиція, яка подається та розглядається в порядку, передбаченому статтею 23-1 цього Закону. Саме вказана стаття закріплює порядок подання та розгляду електронної петиції, де зазначено, що в електронній петиції має бути викладено суть звернення, зазначено прізвище, ім'я, по батькові автора (ініціатора) електронної петиції, адресу електронної пошти. На веб-сайті відповідного органу або громадського об'єднання, що здійснює збір підписів, обов'язково зазначається дата початку збору підписів та інформація щодо загальної кількості та переліку осіб, які підписали електронну петицію [2, с. 39].

На сучасному етапі розвитку електронних петицій в Україні усе більше громадян звертається з проханнями, пропозиціями або ж вимогами до веб-сайту Офіційного інтернет-представництва Президента України з метою отримати бажаний результат та внести певні корективи щодо порушених питань. Причому петиції, які надсилаються, охоплюють спектр різноманітних сфер життя, наприклад, доволі розповсюдженими є запити щодо культурної та соціальної складової.

У загальному ж вигляді електронні петиції мають як слабкі, так і сильні сторони. Зокрема, вони не мають обов'язкової сили, а, отже, можуть бути не враховані при прийнятті рішень органами влади. З іншого боку, можна відмітити залучення соціуму до політичної участі; ініціювання певних рішень знизу-вгору, а не навпаки; привернення уваги та спонукання до громадських обговорень суспільно важливих питань [3, с. 42].

На наше переконання, запровадження системи електронних петицій в Україні є доцільним та прогресивним кроком, який дозволить поживити зв'язки між громадськістю та владою, а також розвинути електронну

демократію. Зрозуміло, що наявний механізм потребує подальшого розвитку та встановлення окремих новацій, але загалом електронні петиції дійсно можуть стати однією з найвагоміших форм залучення громадян до політичного процесу при умові зацікавленості в ній як влади, так і суспільства.

Література:

1. Собків Я. М. Електронна петиція як одне з інформаційних прав людини і громадянина. *Право і суспільство*. 2015. № 6. С. 61–66.
2. Леута О. С., Псьота О. В. Електронні петиції як новий механізм комунікації влади та суспільства. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 3. С. 38–40.
3. Кіндратець О. Електронні петиції та їх значення в формуванні е-демократії. Імідж і репутація: сучасні тенденції і виклики. Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23 вересня. 2022 р.) / М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ: Вид. центр КНУКіМ, 2022. С. 41–43.

Чала Д. О.

студентка 2-го курсу

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЇЇ В УКРАЇНІ

Досвід європейських країн, які протягом останнього часу пройшли шлях від централізованих адміністративних систем управління до децентралізованих моделей організації публічної влади, свідчить, що провідною ідеєю реформування в них стало перенесення центру вирішення питань місцевого значення на локальний, у тому числі на регіональний, рівень, що досягається з урахуванням оптимізації відносин між різними рівнями територіальної організації влади, особливо між органами місцевого самоврядування й місцевими державними органами виконавчої влади,

створення дієвої системи адміністративних, фінансових та економічних аспектів функціонування інститутів місцевого самоврядування, послуги яких стали максимально наближеними до потреб місцевих громад[1].

У більшості світових країн потреба в децентралізації влади виникла в зв'язку з широкими процесами лібералізації, приватизації й реалізації ринкових реформ. Процес запровадження реформ у різних європейських країнах протікав по-різному. Це визначає необхідність проведення децентралізації. Основними заходами в цьому процесі є передача повноважень щодо керування виробництвом та послугами до нижчих ланок управління, що готова взяти на себе процес керування всією стадією цієї дії[2].

За останні роки європейський досвід застосування децентралізації влади довів, що питання локального характеру мають вирішуватися на місцевому рівні, адже територіальна громада краще знає, які питання потребують негайного вирішення. Для зарубіжних країн характерний досвід співпраці між громадою та державою, що сприяє розвитку громадянського суспільства та контролю над виконанням представників влади своїх повноважень[3].

Як відображає європейський досвід застосування децентралізації, для України цей процес є важливим інноваційним засобом зв'язку між центральною та місцевою сферами управління владою. Децентралізація регулює не лише відповідність загальнодержавному курсу, а й доносить інтереси місцевого населення до центральної влади. Реформа державного управління, особливо в умовах зміни керівників місцевих державних органів виконавчої влади на інститут децентралізації з наглядовими та регулювальними функціями та надання значних повноважень місцевим органам влади, повинна сприяти більшій автономії на місцевому та регіональному рівнях управління владою. Це повинно призвести до збільшення ефективності роботи органів місцевого самоврядування, забезпечення місцевих інтересів тощо. Не менш важливим є дотримання загальнодержавного курсу та європейських цінностей, а також контроль за цим процесом на місцевому рівні.

Варто зазначити, що проблеми місцевого управління владою виражаються в суперечках між центральними й місцевими органами влади та населенням, а саме в не до кінця завершених нормах, що стосуються прав людини. Україна є важливою стороною міжнародних договорів у галузі захисту прав людини, тому децентралізація повинна контролювати цей процес за їх дотриманням[4].

Отже, слід підсумувати, що європейський досвід застосування децентралізації місцевої влади є дійсно ефективним для впровадження її в нашій державі. Для успішного виконання вищезазначених дій держава має забезпечити розроблення нормативно-правових актів, що регулювали б такі питання.

Література:

1. Журавель Я. Європейський досвід децентралізації влади та перспективи його імплементації в Україні. *Юридичний вісник. Україна і світ*. Академія праці, соціальних відносин і туризму. 2020. С. 7. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/> (дата звернення: 20.05.2023).
2. Перепелюкова О. В. Світовий досвід використання децентралізації в умовах просторового посилення процесів глобалізації та інтеграції. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця. 2019. №5. С. 5-20.
3. Сторчева О. В. Реформа децентралізації в Україні: переваги та недоліки (на прикладі Баштанської та Коблівської ОТГ). *Автореферат магістерської роботи на здобуття наукового ступеня магістра публічного управління*. Чорноморський національний університет імені Петра Могили. Миколаїв, 2019. С. 10.
4. Нікітенко Л. О., Бочкарьов О. О. Інститут префекта та реформа децентралізації влади. *Юридичний науковий електронний журнал*. Донецький національний університет імені Василя Стуса. 2021. №6. С. 3-12.

I. Maisun

Student-Trainee at Prior McAlister Solicitors LLP

IRISH LOCAL AUTHORITIES' OMBUDSMAN: USEFUL PRACTICES FOR UKRAINE

In recent years, the concept of establishing a Local Authorities Ombudsman system has gained traction worldwide as a means to ensure transparency, accountability, and citizen empowerment at the local level. With its commitment to democratic governance and ongoing efforts to strengthen its local government structures, Ukraine can benefit from exploring the implementation of a Local Authorities Ombudsman system. Drawing on EU best practices and experiences, we aim to highlight the usefulness of such a system for Ukraine and shed light on key practices that can be adapted to the Ukrainian context.

Both Ireland and Ukraine are democratic countries that value the principles of transparency, accountability, and good governance.

The local government system in Ukraine has undergone significant changes over the years, particularly since its independence in 1991. The current structure is based on the Law on Local Self-Government in Ukraine, which was adopted in 1997, current edition — dated 03/31/2023, [1].

Following Ukraine's independence, efforts were made to decentralize power and strengthen local self-governance. Ukraine encourages the formation of amalgamated territorial communities (ATCs) by merging smaller municipalities into larger ones. ATCs aim to improve the effectiveness of local governance, enhance service delivery, and promote local development. These communities have their own local councils and executive bodies. It's important to note that the local government system in Ukraine continues to evolve, and ongoing reforms aim to strengthen decentralization, improve local governance, and enhance the autonomy of local self-government bodies.

The relevance of implementing a Local Authorities Ombudsman system in Ukraine lies in its potential to enhance accountability, protect citizens' rights, improve administrative efficiency, and foster public trust in local government institutions. The

experiences of other countries demonstrate that an effective Local Authorities Ombudsman system can serve as a powerful tool for resolving citizen complaints, addressing maladministration, and driving positive change at the local level. Based on responsibilities which will be listed below, we can see what a viable tool it is. Local authority ombudsman reviews complaints and gives recommendations which are binding in a good practice on matters of: Housing. This includes, among other areas: allocations, transfers, housing Assistance Payments (HAP), loans, grants. Roads. This includes: road maintenance. Environmental issues: litter, pollution, control of dogs, coastal erosion and protection, etc. [3]

The Irish Local Authorities Ombudsman system offers valuable practices that can be beneficial for Ukraine in establishing an effective mechanism to address grievances and enhance accountability within its local government structure.

The term 'ombudsman' originates from Sweden and signifies a 'representative' or 'agent' of the people. An ombudsman is responsible for investigating complaints from the public who believe they have been treated unfairly by specific organizations. The office operates with impartiality and independence. In cases where an ombudsman determines that a complaint is valid, they will take appropriate measures to ensure redress or compensation for the aggrieved individual, [2].

What are the benefits of implementing this system:

1. Protection of Human Rights: Ukraine, like Ireland, recognizes the importance of protecting human rights and ensuring that individuals' rights are respected and upheld. The Irish Ombudsman has a strong track record in addressing human rights concerns, and Ukraine can draw upon this experience to strengthen its own human rights protection mechanisms.
2. Conflict Resolution and Mediation: The Irish Ombudsman plays a role in resolving conflicts and mediating disputes between citizens and government authorities. This aspect is particularly relevant to Ukraine, which has faced political and social conflicts.
3. Administrative Efficiency: The Irish Ombudsman has a reputation for promoting administrative efficiency and effectiveness. Ukraine can benefit from this experience

by streamlining its local government processes, reducing bureaucracy, and improving service delivery at the local level.

4. Institutional Independence: The Irish Ombudsman is recognized for its independence and impartiality, which are crucial for its effective functioning.

5. Citizen-Centric Approach: The office has a citizen-centric approach, prioritizing the needs and rights of individuals. This aligns with Ukraine's goal of establishing a responsive and accountable public administration that serves its citizens. The Irish practices can offer insights into how Ukraine can enhance citizen participation, engagement, and satisfaction with public services.

We should mention the Legal Framework as part of implementing this system. Government should develop a comprehensive legal framework that establishes the mandate, powers, and jurisdiction of the Local Authorities Ombudsman. This framework should outline the Ombudsman's independence, appointment process, term limits, and accountability mechanisms. Consultation with relevant stakeholders, including legal experts, government bodies, and civil society organizations, is crucial during this stage.

The Irish Local Authorities Ombudsman system offers valuable practices that can guide Ukraine in addressing grievances and enhancing accountability within its local government structure. A comprehensive legal framework should be developed, outlining the mandate, powers, and jurisdiction of the Ombudsman, ensuring independence, appointment processes, term limits, and accountability mechanisms.

Literature:

1. Official web-portal of the Parliament of Ukraine. (n.d.). On Local Self-Government in Ukraine. [online] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80?lang=en#Text> [Accessed 19 May 2023]
2. The Office of the Ombudsman. (n.d.). About us. [online] Available at: <https://www.ombudsman.ie/about-us/> [Accessed 19 May 2023].

3. The Office of the Ombudsman. (n.d.). History of the Office of the Ombudsman. [online] Available at: <https://www.ombudsman.ie/about-us/who-we-are/history-of-the-office-of/> [Accessed 19 May 2023].

Pankratova Viktoriia,
Senior Lecturer at the Department of
Fundamental Jurisprudence and Constitutional Law,
Sumy State University,
Ph.D. in Law, Associate Professor

ELECTRONIC ELECTIONS AS AN ALTERNATIVE TO TRADITIONAL ELECTION

For the countries of the European Union, the promotion of e-democracy tools is determined by several factors. The digitization process makes it possible to develop the European public sphere, creating a single European space for solving problems of common interest. Thus, improving relevant digital tools facilitates large-scale public debate and collective action at the European level.

The appeal to the tools of electronic democracy must be due to objective reasons: a noticeable decrease in the turnout of voters in the status of state members, especially if it is declared to pan-European institutions. Thus, the elections to the European Parliament are one of the final ones, as they are based on the most significant number of voters. Turnout continued to decline throughout 2019, reaching an all-time low of 42.62% in 2014. In the 2014 vote, it was only 42.61%. Record turnout in the 2019 elections (88.47%) was achieved in Belgium, where parliamentary and local elections were held simultaneously on voting day. Voter turnout was also high in Luxembourg, Malta, and Denmark. The most passive voters were from Slovakia, Slovenia, and the Czech Republic [1].

The reasons for the low turnout in elections to pan-European institutions are clear, raising the question of citizens' interest in decision-making in their countries at the state and local levels. In national elections across Europe, turnout ranges from

over 50% in some countries to over 90% in others [2]. The high rate in some countries is due to compulsory voting, for example, Belgium and Greece.

If we study this issue in detail, there are many reasons for appearing in the elections; they are objective and subjective. An interesting question is whether it has changed without time if electronic voting through the Internet occurred in parallel with ordinary ones.

Note that in the context of this article, we will consider electronic voting via the Internet (Internet voting). However, electronic voting is not limited to the Internet but involves electronic machines.

Valuable in this aspect is the experience of Estonia, which is the undisputed leader in the development of information technologies in Europe. To date, the country has managed to transfer 99% of public services to the population online. Thus, the experiment of online democracy was applied in this country in local elections in 2005. The country's parliament could already be elected this way in two years, while the traditional voting procedure was also preserved as an alternative. During the 2009 local elections, 9.5% of citizens used the opportunity to vote online, and the percentage of voters who voted via the Internet was constantly growing. Already during the 2011 parliamentary elections, the figure was 24.5% [3, p.21]. The peculiarity of such voting is that it becomes available online only before election day during the early voting period, which usually lasts one week. Voters can vote with an Estonian ID card, a government-issued identity document mandatory for Estonian citizens and citizens of the European Union permanently residing in Estonia. The ID card's digital functions are widely used daily to access thousands of government electronic services and provide legally binding digital signatures. As of the beginning of 2021, the total number of electronic identifications using the Estonian ID card and the total number of digital signatures provided by the citizens of Estonia exceeded 1 billion [3]. Voters may vote online multiple times during this period, and only the last online ballot is considered valid for the official count. Various options for paper ballots are also available. Voters can vote early with paper ballots. A small share of electronic votes is submitted from abroad (voters who permanently or temporarily

live abroad and who traveled). The total number of Estonian voters permanently residing abroad is more than 80,000. As of 2015, the share of e-votes cast abroad was about 4–6 percent. In the 2019 Riigikogu election, 6.3 percent (or over 15,000) of all electronic votes were cast. Abroad, from 143 different countries [2].

Today, i-Voting is one of the most popular services in Estonia and one of the visiting cards of a country abroad. Estonians can vote online in municipal and national elections and elections to the European Parliament using their electronic identity card or Mobile-ID SIM card. The i-Voting system is based on the fact that the Estonian ID card has been an official identification document for over ten years. Most countries still need to get such a digital identification and verification system. In addition to technological solutions, a legislative framework and political will are also needed. This experience can be implemented in Ukraine. In 2019, Ukraine and Estonia signed a Memorandum of Understanding on digital transformation. Areas of further cooperation include three directions:

Other countries are trying to adopt Estonia's experience, offering an alternative method of casting their vote. For now, this is limited to the installation of special voting machines. They were used during the 2021 parliamentary elections in Bulgaria. Along with the presence of numerous positive features, electronic voting also has specific threats and risks, in particular, due to which several European countries either do not dare to use this format of elections or have their own negative experience. First of all, we are talking about the information security of voters. It is essential that voting is safe, secure, and secure [3, p.19].

As a particular form of e-democracy, e-voting can be implemented across Europe as an alternative to traditional voting practices, as it has several advantages. It is expedient to include the fact that when using electronic voting, the costs of holding elections can be minimized. It is also possible to vote regardless of the voter's location, which guarantees compliance with the right to vote for voters who cannot come to the polling station and vote with an absentee ID card on the day of the vote. Therefore, we may be talking about increasing the turnout at the elections since the problem in this direction is significant for several countries. Moreover, the vote-

counting process is operational, significantly reducing the time spent and excluding the error factor. Therefore, the results have a correct form.

Therefore, electronic voting ensures introduction of the latest information technologies to the election process. However, the introduction of electronic voting technology itself needs to be clarified. On the one hand, this is a big step into the future, which can increase many disadvantages of the traditional voting model, such as the preparation of ballots, commission bribery, the relatively high cost of selling in sales, and the considerable duration of the electoral process.

Literature:

1. Gasser, F. (2019) David vs. Goliath of voter turnout: Why is the participation in EU elections so low? Retrieved from <https://www.eurac.edu/en/blogs/eureka/david-vs-goliath-of-voter-turnout-why-is-the-participation-in-eu-elections-so-low>.
2. Caarls, S. (2010) E-voting Handbook: Key Steps for Introducing E-voting. Retrieved from <http://www.coe.int/t/dgap/democracy>.
3. Krimmer, R., Duenas-Cid, D., Krivonosova, I. (2022) New methodology for calculating cost-efficiency of different ways of voting: Is internet voting cheaper? *Public Money & Management*, 41, 17–26.

Електронне наукове видання

**ЛОКАЛЬНА ДЕМОКРАТІЯ:
РОЛЬ ГРОМАД ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ**

Матеріали
науково-практичного круглого столу
(м. Суми, 26 травня 2023 року)

Відповідальна за випуск О. В. Стогова
Комп'ютерне верстання В. О. Панкратової

Матеріали друкуються в авторській редакції.
Організаційний комітет не несе відповідальності за точність наведених фактів, цитат,
економіко-статистичних даних, власних імен
та інших відомостей, не завжди поділяє позицію авторів.

Формат 60×84/8. Ум. друк. арк. 8,72. Обл.-вид. арк. 5,84.

Видавець і виготовлювач
Сумський державний університет,
вул. Римського-Корсакова, 2, м. Суми, 40007
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3062 від 17.12.2007.